

Bizalmas!

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVTÁRÁNAK

1955. ÉVI MUNKÁJA.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 1955. évi munkatervében a lapjában az 1953-ban lefektetett célkitűzéseket követte. Ezeknek értelmében intézetünk két főfeladatot lát el, és pedig:

1./ A magyar tudományos kutatásnak hazai és külföldi könyvvvel és tájékoztatással (bibliográfiával) való támogatását

2./ A magyar tudományos kutatás eredményeinek, mindenekelőtt az akadémiai kiadványoknak rendszeres csere formájában való eljuttatását a külföldi tudományos intézetekhez és kutatókhoz.

Könyvtárunk első feladatának megfelelően a következő funkciókat gyakorolja:

- 1./ gondoskodik az állomány gyarapításáról,
- 2./ feldolgozza a könyvtár anyagát,
- 3./ raktározza,
- 4./ biztosítja használatát,
- 5./ tájékoztató és bibliográfiai szolgálattal áll a kutatók rendelkezésére,
- 6./ ellátja a központi könyvtári helyzetéből adódó tevékenységeket és
- 7./ mint önálló tudományos intézet segíti a magyar tudomány - elsősorban a könyvtártudomány fejlesztését.

Második fő feladatának megfelelően a nemzetközi kapcsolatok örvéndesen növekedő lehetőségeit felhasználva, a cseretevékenység különböző ágait bonyolítja le.

1./ A könyvtár állománya 1955-ben 11.693 kötet könyvvvel gyarapodott. A rendszeresen járó kurrens periodikák száma 2.833 volt. A kézirat-tár állománya 16 kéziratkötetel, 3089 kis kézirattal és két nagyobb hagyatékkal - a Szekfü és Domanovszky hagyatékkal - növekedett. Régi-könyv gyűjteményünk 100 művet szerzeményezett, ezek közül egy ósnyomtatványt és 15 régi magyar könyvet. A mikrofilmtár gyarapodása 420 mikrofilm volt. Az Eötvös Könyvtár fejlesztése elsősorban a nemzeti tulajdonba vett könyvanyag segítségével elég erőteljes volt, állománya 3.957 kötetel emelkedett.

A könyvtár megfelelő tudományos anyaggal való tervszerű gyarapítása a legtöbb beszerzési területen csak nehézségek árán volt biztosítható. A szerzeményezési munka nem egy súlyos problémát vetett fel az év folyamán és mivel ezeket nagyrészt ma sem lehet megoldottaknak tekinteni, szükséges, hogy velük a szerzeményezés eredményeinek ismertetése mellett részletesebben foglalkozzunk.

Minden beszerzési munka költségvetési alapokon nyugszik, tervszerű elvégzése tehát szilárd és kiegyensúlyozott, idejében megállapított pénzügyi kereteket igényel. Mult évi szerzeményezésünk, sajnos, erősen nélkülözte ezt az alapot. Az évet költségvetés nélkül kezdtük meg, a keretek végleges megállapítására csak márciusban került sor. Addig szűkös előlegből gazdálkodva, nagyon óvatosan lehetett csak a még ismeretlen keret terhére vásárolni. Tervszerűség, a szükséges szempontok figyelembevétele nem érvényesülhetett kellőképpen ebben az átmeneti állapotban egyik beszerzéssel foglalkozó osztály és csoport munkájában sem. Szerzeményezésünkben tervszerűtlenségre vezetett a költségvetés ingadozása is. Ennek káros hatását min- megelőzőt a csere területén láttuk. A probléma részletesebb elemzésére a nemzetközi kapcsolatok fejlődésének tárgyalásánál kell visszatérnünk.

A költségvetés tervszerűtlenségéből adódó hibákra a könyvtár vezetősége ismételten felhívta az erre illetékes szervek figyelmét, anélkül azonban, hogy ennek eredménye is lett volna. Bizonyítja ezt az a sajnálatos körülmény, hogy az 1956-os évet is költségvetési nehézségek jegyében kellett megkezdennünk: ismét a cserénél mutatkozott erőteljes megszorítás a folyóforintellátás területén. Nem lehet elhallgatni azt a tényt, hogy egyes költségvetés-technikai módszerek (pl. az u.n. "globális" keret fetisizálása) helyrehozhatatlan kieséseket okoznak a magyar tudomány színvonalas könyv- és periódika-ellátásában.

Az újonnan beszerzett könyvek 58 százaléka a társadalomtudományok, 42 százaléka pedig a természettudományok területéről való. A mult évhez viszonyítva enyhe emelkedést tapasztalunk a természettudományi művek javára, ezek 1954-ben, u.i. a teljes beszerzés 36 százalékát tették ki. Ezt az eltolódást, amely az eddig kialakult arányokat még nem veszélyezteteti, sőt azokat felkitűzésünknek megfelelően tervszerűen kiigazítja, örömmel kell látnunk, hiszen azt jelenti, hogy könyvtárunk beszerzési politikája lépést tart az élettellel és megfelel a fundamentális kutatások és a műszaki fejlesztés kívánalmainak.

Beszerzésünk százalékos arányban tehát helyesnek mutatkozik. Tartalmi tekintetben is megfelelő, színvonalassága általánosan elismert. A mult évről elmaradt részletes tartalmi (minőségi) elemzését

mégis napirendre kell tűzni, ennek tanulságai alapján u.i. sok részletkérdésben nyernénk utmutatást.

A könyvbeszerzés vonalán a Kultura egyenlőtlen szállítása okozott problémákat. Ezeknek egy része pénzügytechnikai természetű volt: a kiszámíthatatlan, rendszertelen szállítás lehetetlenné tette a hitelkeret tervszerű felhasználását, állandó taktikázást tett szükségessé. A nehézségek másik része már magát az állomány gyarapítását érintette, a nyugati szállítmányok u. i. nemcsak rendszertelenül, hanem hiányosan is érkeztek meg. Az elhuzódó szállítások következtében még nem állhatnak rendelkezésre pontos adatok arra vonatkozóan, hogy az 1955-ben a tőkés országokból megrendelt könyvekből mennyit kapunk kézhez, de hozzávetőleges számítással megállapítható, hogy ezek kb. 30-35 százalékban nem érkeznek meg hozzánk.

A szovjet könyvek beszerzése sem volt zavartalan. A Horizont által bemutatott könyvek és az ajánlójegyzékek nem bizonyultak megfelelőeknek az akadémiai színvonalu beszerzés biztosítására.

Az eddig vázolt helyzetből világosan kitűnik, hogy külföldi könyvbeszerzésünk a könyvtár illetékes vezetőinek fokozott erőfeszítése ellenére is nehézségekkel küzd. Mindon érdeklünk azt kívánja tehát, hogy szerencsés helyzetünket - amelyet a csere lehetőségei csak kezünkbe - a tudománypolitikai szempontok állandó és teljes érvényesítése mellett minél jobban használjuk fel beszerzésünk segítésére.

Könyvcserénk tervszerű kiépítését két éve kezdtük meg. Kibontakozásához meglehetősen sok idő kellett, igazi jelentőségében csak most áll előttünk. Ma már látjuk, hogy nagymennyiségű és igen értékes anyaghoz jutunk általa. Egyrészt olyan kiadványokhoz, amelyek könyv-árusi forgalomba nem kerülnek, vagy ott már hozzáférhetetlenek, mint az Örmény Akadémia által küldött unikumszámba menő XVIII. századi és XIX. század eleji petrográdi kiadványokhoz, vagy a British Múzeum ősnymtatványkatalógusához, vagy a Harvard Egyetem Könyvtárától kapott sorozatokhoz (Harvard Studies in Classical Philology) másrészt olyan könyvekhez, amelyeknek megszerzése egyébként devizát igényelne.

A csere tehát kiegészíti a megvásárolt könyvanyagot és devizamentes beszerzési módjával segíti a nyugati könyvek szerzeményezését s a népgazdaság számára valutát takarít meg. Nyilván ez a jelentősége 1956-ban ugrásszerűen fokozódik.

A nemzetközi kapcsolatok csoportja az év folyamán mindent megtett azért, hogy a könyvcserét a kölcsönös választás alapjára helyezze. Uttörő munkát végezve, igen sok vonatkozásban sikerült is elérnie azt, hogy külföldi partnereink a kölcsönös tájékozódás után kérjék és küldjék a kívánt anyagot és így tőlük a számunkra legfontosabb,

legértékesebb kiadványokat kapjuk meg. Kivánatos lenne ezt a módszert a lehető legszélesebb körben bevezetni és vele a beszerzés tervszerűségét és az anyag felhasználhatóságát fokozottan biztosítani.

Külföldi könyvbeszerzésünk biztosítása tehát két részlegünk: a Szerzeményezési osztály és a Nemzetközi kapcsolatok csoportjának feladata. Sikeres megoldásához a kettőjük közti együttműködés teljes kiépítése, munkájuknak ezen a területen való maximális egyeztetése szükséges. Fontos, hogy e részletkérdések jó megoldására a két érdekelt osztály közösen dolgozzon ki megfelelő javaslatot a könyvtárigazgatás számára.

A vásárlásból és cseréből származó gyarapodás mellett jelentékeny beszerzési forrásnak tekinthető a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból való részesedés is: ezen az úton az elmúlt évben 2.284 kötettel gyarapodott könyvtárunk. Az állomány kiegészítésének ez az értékes módja komoly nehézségek elé állítja az igénylésben érdekelt részleget. Azt, hogy az átnézendő anyagot egész évben nagyobb mennyiségben kaptuk, mint amennyi a megállapodás volt, még sikerült átadálni. De az a módszer, amelyet az év végén vezettek be a szétosztásban, szinte lehetetlen helyzet elé állítja a könyvtárat. Az új rendszer szerint az e célra rendelkezésre álló raktárakban összegyűjtött anyagát felállítva, helyszíni válogatásra hívják ki a könyvtárakat. Ez nemcsak több ezer kötet kézbevitelét és átnézését jelent, hanem minden számbajöhető könyv adatainak leírását is. Nem maradhat el ugyanis ezeknek a katalógussal való összehasonlítása, hiszen enélül senki sem tudná megmondani azt, hogy az igényelhető anyagból mire van szükségünk. Ez a megoldás nemcsak óriási - és csökkent létszámunk mellett megoldhatatlan - munkatöbbletet jelent, hanem szükségszerűen a válogatás felületesebbé tételéhez is vezet.

Súlyos és ma is megoldatlan nehézségeink vannak a nemzeti tulajdonból átvett, 1955 előtti magyar könyvanyag igénylése terén. Munkaerő hiányában ezen a fontos területen az elmúlt évben csupán alkalmilag tehattünk valami keveset.

A folyóiratszerzeményezés a megszokott keretek között folyt le. A beérkezett 2.933 féle periodikából 2.304 féle cserébe, 277 féle előfizetésként érkezett, a többit kötelespéldányként, illetve ajándékként kaptuk.

A folyóiratszerzeményezésben általában tervszerűség érvényesült. A szükséges folyóiratok megszerzése mellett nagy gondot fordított a szerzeményezést ellátó Nemzetközi kapcsolatok csoportja a könyvtár nagyobb múltra visszatekintő periodikus kiadványainak kurrenssé tételére, valamint hiányos sorozatainak kiegészítésére. A rendszeresen végzett munka nyomán sokszor évtizedes hiányokat lehetett pótolni. Különösen jelentős volt ez skandináv és jugoszláv viszony-

lathan, de egyéb területeken is sikerült hiányainkat kiegészíteni. A Kant-Studien, Eranos Jahrbuch, Indogermanische Forschungen, Journal Asiatique mellett még sok periodikánk egészült ki vagy vált teljessé az év folyamán.

A beszerzés tervszerűségéhez tartozott az is, hogy a könyvtár csak a profilba vágó és a fundamentális kutatást elősegítő folyóiratokat iktatta állományába, a többit a szakintézeteknek továbbította.

A Kézirattár és a Régi-könyvek gyűjteményének anyagát csak szerény keretek között lehetett fejleszteni. De így is sikerült egy pár becses darabhoz, többek között Móra Ferenc és Móricz Zsigmond néhány leveléhez, egy Bartók kéziratához, egy 1480-ból származó velencei bibliához és egy régi magyar unikumhoz hozzájutni. Nagy értéket jelentett a Szekfü- s a Domanovszky-hagyaték megszerzése is.

Az utóbbiakkal kapcsolatban ismét fel kell vetnünk egy problémát. Az akadémikusok hagyatékának megőrzésére kétségkívül az Akadémiai Könyvtár hivatott. Ennek ellenére semmi szervezett lehetősége sincs arra, hogy ezeket megszerezhesse, véletlennek, egyéni kezdeményezésnek köszönhető csak egy-egy hagyaték hozzánk kerülése. E sajnálatos helyzet következtében sem a Kézirattár állományának teljessége, sem az értékes tudománytörténeti anyag megőrzése nincsen biztosítva, sőt sok esetben fennáll az elkallódás veszélye is. Az Akadémiának és a könyvtárnak egyaránt érdeke lenne tehát a kérdés megoldása. Mégis többszöri kezdeményezésünk ellenére sem sikerült az ügyet előbbrevinnünk és a lehetőségek megbeszéléséig eljutnunk.

Itt kell szólni az írói hagyatékok kérdéséről is; A könyvtárnak saját költségvetéséből sohasem jutott pénze arra, hogy jelentősebb írói hagyatékokat vásároljon meg, ebben az utóbbi évekig az Akadémiától kapott támogatást. Az Akadémiának az eddigi gyakorlathoz híven a jövőben is fontos feladata lesz ~~nagy magyar írók kézíratainak~~ levelezésének megszerzése, s a jövődő számára való megőrzése, ezért kívánatos lenne, ha az ehhez szükséges anyagi eszközöket adott esetekben a könyvtár rendelkezésére bocsátaná.

Végül a mikrofilm szerzeményezésről mint a könyvek, periodikák, régiségek és kéziratok közös beszerzési módjáról kell szólni. A múlt évben megszerzett anyag nem ölelte fel egyenletesen ezt az egész területet, mert a beszerzés jelentősebb részét a régi könyvek és kéziratok filmjei képezték.

Ezek közül különösen ki kell emelni a kolozsvári Egyetemről és a Román Tudományos Akadémiától érkezett, 144 művet kitevő anyagot, mely Erdélyből származó régi magyar könyveket, verses- és drámakéziratokat tartalmaz s tesz hozzáférhetővé az irodalomtörténeti kutatás számára.

2./ A feldolgozó munka keretében 16.266 könyv, 1.145 periodika, 13.115 kéziratári egység, 379 ósnyomtatvány és 456 mikrofilm feldolgozására került sor. Az Eötvös-Könyvtár 3.267 művet katalogizált.

A feldolgozás adatai az előző évhez képest némi csökkenést mutatnak, amit a nyári állományértékelés okozta kétheti tervszerű kiesés magyaráz.

A feldolgozás területén a helyes elvi szempontok több év körültekintő megfontolásai és tanulságai alapján már teljesen kialakultak, problémák csak részletkérdésekből, vagy a gyakorlati megoldásból következőleg adódtak.

A Feldolgozó osztályon katalogizált anyag összetételét az élet követelményei szabták meg. Az új könyvek feldolgozása mellett feltétlenül szükségesnek mutatkozott a részcímes periodikák könyvszerű feldolgozásának egy évi szünet után való megindítása. Enélkül ez a rendkívül értékes anyag u.i. rejtve maradna a kutatók előtt. Az elmúlt évben visszamenőleges volt a feldolgozás, elsősorban az 1945 után megjelent részcímes periodikák kerültek futószalagra. A jövőben szükségesnek látszik a kurrens anyag folyamatos - legalább évenkénti - feldolgozása is, szintén a becses terület jobb feltárása érdekében. Elsőrangú fontosságu ezek mellett a Keleti gyűjtemény anyagának további feldolgozása. Ez személyzeti elégtelenség miatt, sajnos, 1955-ben is szerény keretek között folyhatott. A raktári anyag rekatalogizálása a múlt évben erősen háttérbe szorult. Ezen azonban új munkaerők beállításáig nem lehet segíteni.

A Feldolgozó osztály a katalogizálás és szakozás elvégzése mellett fejlesztette és építette katalógushálózatát is. 147.000 cédulát osztott be, rendszeres revíziókat folytatott és ennek kapcsán 4.036 javítást végzett el.

Az előző évekhez képest feltűnően javuló szervezettség, az osztály tagjainak begyakorlottsága általában egyenletes, megbízható teljesítményre vezetett. Különösen kiemelendő, hogy az osztály- és csoportvezető komoly gondot fordított a munka színvonalának emelésére, a minőség fejlesztésére. Kifogásolni való csak az egyébként egyre jobb munkát végző szakozói csoportnál található, egyrészt a szakcédulák beosztása, másrészt a katalogusrevízió végzése területén. A cédulák elfektetése, rendszertelen beosztása, sajnos, a múlt évben is előfordult. Ezen változtatni kell.

A periodikák feldolgozása a tervnek megfelelően történt meg, annak ellenére, hogy a Folyóiratcsoport néhány feltétlenül szükséges feladat megoldását vállalta a bibliográfiai osztály, az igazgatás és a gazdasági csoport számára.

A Kézirattár feldolgozó munkája során a múlt évben is értékes anyagot tárt fel a tudományos kutatás számára. Voinovich, Mikszáth és Badics hagyatékának, Széchényi István levelezésének, a Podmaniczky-Vigyázó hagyatékából való zenegyűjteménynek rendezése, illetve címfelvételezése és naplózása mellett a gyűjteménynek még számos jelentős része került részleges vagy teljes feldolgozásra. Sikeresen folyt az akadémiai levéltár mutatózása is, amelynek eredményeként rendkívül becses, eddig teljesen rendezetlen és használhatatlan anyag válik lassanként hozzáférhetővé.

A Régi-könyvek gyűjteményének feldolgozó munkájából az ősnymtatványk katalogizálása emelkedik ki. Ez a nagy gonddal, tudományos igényességgel végzett kitűnő munka évtizedek óta elhanyagolt terület súlyos hiányait pótolja és állományunk egyik legszebb részét teszi közkinccsé.

A Mikrofilmtár feldolgozó munkája az év folyamán megszerzett új művek és néhány régebben beszerzett film katalogizálására terjedt ki.

3. / Könyvtárunkat 1955-ben 49.676 olvasó és kölcsönző vette igénybe, a használt egységek száma 132.796 volt. Ebből az olvasószolgálati osztályra 16.386 olvasó és 6.594 kölcsönző esett, ezek helyben 50.159 kötetet olvastak és 9.636 kötetet vettek kölcsön. A Kézirattár és a Régi-könyvek gyűjteményének olvasótermében 1.745 kutató 12.713 egységet használt, a Keleti könyvtárat 1192-en vették igénybe 5.554 kötet kikérésével, a Mikrofilmtárat 437 kutató kereste fel, a használt filmek száma 641 volt. Az Eötvös-Könyvtár 12.790 olvasónak 35.543 kötetet adott ki, 10.532 kölcsönzőnek pedig 18.550 kötetet kölcsönzött.

1954-hez képest a könyvtár olvasóinak száma 4.274-el (9,4 százalék), a használt egységek száma pedig 19.337-el (17 százalék) emelkedett. A könyvtár forgalmában általánosan mutatkozó százalékos emelkedés bizonyára még erőteljesebb lehetett volna, ha az Elnökségnek tett javaslatunk értelmében 1955 június 1-től kezdődően nem állítjuk le az akadémiai dolgozók számára eddig fenntartott közművelődési (szépirodalmi) kölcsönzési szolgálatunkat, s ha a könyvtár a nyári állományértékelés következtében két hétig nem lett volna zárva.

A fejlődés minden területén érvényesült, de különösen szembetűnően a Kézirattár és a Mikrofilmtár használatában. Előbbinél az olvasók száma 713-al (69 százalék), a kikért egységek száma pedig 7.628-al (190 százalék) növekedett, bizonyítva azt, hogy a megfelelő elhelyezés és az anyag kellő tárolása képezik egy gyűjtemény használatának és kihasználhatóságának alapját. A Mikrofilmtár olvasóforgalma

241-el (123 százalék), az olvasott filmek száma pedig 366-al (133 százalék) emelkedett, ezzel is felhíva a figyelmet arra, hogy a mikrofilmszolgálat egyre fontosabb helyet foglal el a modern tudományos könyvtár szervezetében.

Olvasószolgálati statisztikáink minden területen megbízhatóak voltak és a felmerült kérdésekre mindig pontos választ adtak. Közülük is kiemelkedik azonban az olvasótermi csoport kitűnő adatszolgáltatása, amit a könyvtári szakértők elismernek és nem egyszer példaként említenek meg. A legkisebb részletekre is kiterjedő analitikus statisztikát azonban ki kellene egészíteni a disszertációk használatának számontartásával.

Az olvasótermi és a kölcsönzési forgalmi statisztikák elemzését nem érdektelen röviden áttekinteni,

Az olvasóteremben 1955 folyamán tudományos kutatás címén az ott összesen megfordult olvasók 64,42 százaléka dolgozott; ebben nincs benn a 20,91 százalékot kitevő egyetemi hallgatók száma. Náluk nem lehetett pontosan megállapítani, hogy mikor veszik igénybe a könyvtár szolgáltatásait tanulmányi és mikor kutatási (szakdolgozat, stb.) célból. Mindenesetre találkoztunk - elsősorban vizsgák idején - jegyzetet tanuló egyetemistákkal is. Ez a tapasztalat szintén arra az általános budapesti könyvtári problémára figyelmeztet, hogy az egyetemi hallgatók olvasásának és tanulásának ügye nincs kellően megoldva. Az Akadémiai Könyvtárnak csak azokat a felső évfolyamu egyetemi hallgatókat szabad olvasótermében fogadnia, akik igazoltan tudományos munkát végeznek.

A kölcsönzők közül 52,97 százalék tartozott a tudományos célú használók kategóriájába, 43,66 százalék akadémiai alkalmazott volt. Ez a szám, amely nagy többségében közművelődési (szépirodalmi) igények kielégítését jelentette, rámutat szépirodalmi állományunk rongálódásának egyik főokára és bizonyítja olvasószolgálati dolgozóink nem kívánatos, céljainkkal és feladatainkkal ellentétes megterhelését. E helyzet tarthatatlanságát az akadémiai vezető szervek belátták s így 1955 július 1-től kezdődően általában megszüntették a közművelődési kölcsönzéseket.

Az olvasóterem használatát elemezve, érdekes képet kapunk az olvasott anyag könyvtári kategóriáiról. E szerint 24 százalékos az olvasótermi kézikönyvtári, 38 százalékos a raktári könyv- és 38 százalékos a kurrens és raktári folyóiratállomány igénybevétele. A periódikák aránylag magas használati száma meggyőzően igazolja a nagyrészt csereanyagként érkezett folyóirataink fontosságát és hasznosságát.

A tartalmi megoszlást figyelembe véve az olvasóteremben a társadalmi tudományok anyagának igénybevétele 74,07 százalék volt a természettudományi és alkalmazott tudományi anyag 25,93 százalékos hasz-

náltságaival szemben. Más arányokat találunk a kölcsönzés forgalmának tartalmi elemzésénél; itt u.i. az év első felében fennállott közművelődési kölcsönzésnek megfelelően a szépirodalom igénybevételi arányszáma 29,83 százalék, a társadalmi tudományoké 61,17 százalék, a természettudományoké 9 százalék volt.

Az idézett számokból megállapítható, hogy az utóbbi évek erőteljesebb természettudományi beszerzési gyakorlatának hatása az olvasóteremben már kezd jelentkezni. A kölcsönzésnél egyrészt a még gyakorolt közművelődési funkciót kell figyelembe venni, másrészt azt a tényt, hogy a természettudományi összefoglaló művek egy része az olvasóteremben volt elhelyezve s így kölcsönzésük nem volt lehetséges. Különgyűjteményeink olvasótermei (Kézirattár, Keleti Gyűjtemény) természetesen a társadalmi tudományok művelőinek szolgáltattak kutatási anyagot.

A helyes könyv- és könyvtárpropaganda, az olvasótermi könyvtár anyagának egyre magasabbszintű és a fundamentális kutatások céljait szolgáló összeállítása, a jobban kiépítendő felvilágosító szolgálat s a raktári elhelyezés megjavítása a jövőben fokozhatják állományunk még erőteljesebb és tervszerűbb kihasználását.

Olvasószolgálati problémáink közül néhány az év folyamán megoldásra került. Így több rossz tapasztalat alapján, anyagunk védelme érdekében beszüntettük a kézirattár gyűjteményéből való kölcsönzést és a keleti gyűjtemény anyagának fontosabb és használatosabb részét az itt dolgozó orientalisták kívánságainak megfelelően praesens-jellegűvé tettük.

Ezek után az anyag használatára - elsősorban kölcsönzésére - vonatkozó bizonytalanságok csak az Olvasószolgálati osztálynál mérülhettek fel, ahol nem lehetett mindenre szabályt felállítani és ahol az esetek egy részét egyéni elbírálásban kellett részesíteni. Itt nem talákoztunk mindig kellő egyenletességgel.

Az olvasószolgálati munka keretében kell ennek egyik ágazatáról, a kiállítások rendezéséről megemlíteni. Ezek egyrészt anyagunk megismertetését célozták, másrészt egyes eseményekre, évfordulókra hívták fel a figyelmet. A színvonalas, szép anyagot választékos kivitelben feltáró kiállításaink közül a múlt évben különösen a Toldy Ferenc és Schiller munkásságát ismertető, a magyar május elsejéket bemutató emelhetők ki.

4./ 1955 folyamán a raktárunkban folyó munkák közül - jelentőségénél fogva - mindenekelőtt az állományértékeléssel kapcsolatos állományszámlálást kell kiemelni. Az Akadémiai Könyvtár állományáról közkezen forgó adatok nem voltak megbízhatóak; mert a kiindulási mennyiség annak idején, az első világháború után, Ferenczi Zoltán főkönyvtárnoksága alatt csak becslés eredményeképpen alakult ki. A hatósági rendelettel előirt állományértékelés végrehajtása szükségessé tette az állomány kötetszámának meghatározását is. Ez a jól szervezett és helyesen irányított munka - melyben a könyvtár csaknem egész kollektívája résztvett - 100 próbaszámlálásból levont átlagok alapján megállapította, hogy az Akadémiai Könyvtár állománya 1955 június 30-án kb. 500.000-re volt tehető. Külön elbírálásban részesültek a Kézirattár és a Keleti Könyvtár kéziratai, amelyeknek száma ugyanekkor 195.852 egység, a mikro-könyvtáré pedig 837 mű (139.229 felvétel) volt. [Ld. az erre vonatkozó részletesebb közlést az Akadémiai Értesítő 1955. 513. sz. 338 l.]

Raktározási helyzetünkben az elmúlt év sem hozott javulást. Második emeleti új raktárunk építészetiileg elkészült ugyan, de állványok nélkül - igen korlátozott mértékben - csak ideiglenes raktórhelyül szolgálhatott. Erre a célra viszont igénybe kellett venni a teljes helyhiány miatt öt szak anyagát itt, a raktár padlóján kellett felállítani. A földszinti raktárak tehermentesítésére - amit az akadémiai hivatali apparátus számára a Vörösmarty-szoba átadása is súlyosbítt - ez sem bizonyult elegendőnek. Az új anyag felállítását csak két ritkán használt szaknak a forgalomból való kivonásával lehetett biztosítani, ezek összekötözve állványok tetejére kerültek. A raktárak jobb kihasználhatósága érdekében és az építkezések miatt még öt szak anyagát kellett a helyéről máshova átrakni. A helyért folytatott küzdelmet egyetlen adattal lehet jól jellemezni: raktárainkban a múlt év folyamán 1627 méter könyvet kellett helyéből kimozdítani! Ez a munka tulnyomó részben - 1326 m. átrakásában - az amúgy is munkaerőkiesésekkel küzdő, nehéz helyzetben levő Raktárcsoport erejét vette igénybe. 301 folyóméter könyv elhelyezésében az egész könyvtár segített.

Tárolási nehézségek merültek fel még a Kézirattárban - ahol a negyedik szobában nemkívánatos zsúfoltságban halmozódnak az iratok - és a mikrofilmtárban, ahol a filmek őrzésére e célra alkalmas mikrofilmraktár lenne szükséges.

Remélhető, hogy az 1956-ban felszerelésre kerülő II. emeleti raktárhelyiség valamit enyhít e súlyos gondokon. De nem szabad azt hinnni, hogy ez hosszú évekre megoldást jelent; nemcsak a törzsraktár, de a különgyűjtemények (Keleti Könyvtár, mikrofilmtár, kézirat- és régi könyvgyűjtemény) anyagának elhelyezése is napról-napra újabb problémákat vet fel.

A raktározás problémái mellett ismételten felmerült anyagunk megővésének kérdése. Ezen a területen is rosszul állunk. A régen óhajtott könyvkötőműhely felállítására a múlt év sem adott költségvetési lehetőséget, így a kötetést aránylag drágán és lassan, bémunkával tudtuk elvégeztetni. Ez természetesen nem történhetett meg olyan mértékben, mint ahogy erre szükség lett volna, a rendelkezésre álló keretből még a legjobban használt anyagot sem tudtuk beköztetni.

A mult hanyagsága folytán pusztulásra ítélt ősnymtatványaink megmentése terén viszont komoly eredményeink vannak. A párt kezdeményezésére és aktív támogatására az Akadémia költségvetési szervei beleegyeztek a könyvtár költségvetésében más rovaton rendelkezésre álló 50.000 Ft-nyi összeg átcsoportosításába. Ebből az összegből 66 ősnymtatvány helyreállítását, soknak penészkezelését, tisztítását, kisebb javítását lehetett elvégezni. A munka kitűnő tanácsadók bevonásával, az idevonatkozó tudományos irodalom felhasználásával, elsőrangú szakemberek közreműködésével történt meg és mindnyájunk elé a legmagasabb szinten végzett könyvtári munka példaképeként állítható.

Legrongáltabb ősnymtatványainkat meg lehetett menteni ebből az összegből, de a gyűjtemény épsége még egyáltalában nincs biztosítva. Néhány éven keresztül a MTA vezető szerveinek hasonló keretet kellene biztosítaniok, hogy értékeink megővése és az utókorra való hagyományozása biztosítva legyen.

5./ A kutatómunka segítésére könyvtárunk bibliográfiai és tájékoztató szolgálata állt meg rendelkezésre. Ennek munkája egyrészt bibliográfiák kiadására, másrészt a hozzánk intézett kérdésekre való válaszadásra terjedt ki.

Bibliográfiai tevékenységünk már néhány éves multra tekinthet vissza. Éppen ezért kiadványaink periodikus jellegű része - az új beszerzések jegyzékei, a MTA 1954 évi működését ismertető bibliográfia és a külföldi akadémiák és tudományos intézetek tevékenységét összefoglaló dokumentációs kiadvány 2. és 3. száma - 1955-ben már meglehetősen kialakult elvek alapján, az elmúlt évben illetve években megjelent előző számok tanulságait felhasználva jelent meg. Különösen jól sikerült a MTA 1954. évi működését feltáró bibliográfiai összeállítás. Kiseb formai és szakbesztási kérdésektől eltekintve ezekkel kapcsolatban komolyabb problémák nem vetődtek fel.

Több nehézség adódott már "Az atomenergia békés célokra való felhasználása" című bibliográfia készítésével kapcsolatban. Biblio-

gráfiai szolgálatunknak eddig kétségtől ez volt legnagyobb és témájában is legfontosabb vállalkozása, amelyre éppen ezért fokozott igényességgel kell tekintenünk.

Az atomenergia kérdésének tudományos, népszerű és politikai irodalmát adó bibliográfia elkészítésének és kiadásának gondolata korszerű és szükséges volt, dicséri az osztály vezetőjének és a munkában résztvevő dolgozóinak a tudományos kutatás érdekeit szem előtt tartó magatartását. Helyesen ismerték fel azt az igényt is, hogy az atomenergia békés felhasználásának tudományos irdalma és annak tanulmányozása elválaszthatatlan a világ békéjéért folytatott küzdelem politikai állomásaitól és megnyilvánulásaitól. Az anyaggyűjtés szakmai szempontból igen jó munkával, formai szempontból ellenben jelentős hibákkal történt meg. A közvetlen cimelevételek nem bizonyultak minden esetben megfelelőeknek, a közvetett forrásokból átvett adatok pedig - amikkel egyébként is igen körültekintően kell bánni - természetesen hiányosak és rendszertelenek voltak. Ezeken már munka közben is lehetett volna javítani, de a Bibliográfiai osztály kevés gondot fordított az adatok kiegészítésére. Így aztán a formai hibák - lehetőség szerinti - kiküszöbölése csak utólag, a katalógizálási munkákban járatos dolgozók segítségével és elég nagy munka árán történhetett meg. Az együttes erőfeszítések eredményeként viszont ez a bibliográfiai összeállítás jól meggondolt szerkezetben, használható mutatókkal, a formai követelményeknek megfelelően, és a sokszorosításához viszonyítva igen jó külső elrendezésben került a szakemberek kezébe, akiknek érdeklődése eddigi legnagyobb kiadványuk iránt már az előkészítés időszakájában is erőteljesen megnyilvánult. A kiadvány tartalmi bírálata az ő feladatuk lesz.

Az osztály egy másik bibliográfiai munkája - a Micsurin életéről és működéséről készített összeállítás - már nem volt megfelelőnek és a kitűzött feladattal arányban állónak mondható. A bibliográfia tematikáját nem tisztázták megfelelően, az anyaggyűjtésben nem eléggé rendszeresen jártak el, formai tekintetben sem voltak igényesek. A hibák kijavítása így az anyag utólagos teljes átnézését kívánta meg, ennek következtében viszont az évforduló dátumának elkészére miatt a bibliográfia kiadásából már el kellett tekintenünk.

Ezek a jelenségek ismételten felhívják a figyelmet az osztálynak arra a mulasztására, hogy nem készíti el előre kiadványainak részletekbe menő tartalmi, szerkezeti és módszertani tervét. Ha ezek a "forgatókönyvek" elkészültek volna, az esetleges hibák és hiányosságok idejében elháríthatók lettek volna.

A hozzánk érkezett kérdésekre tájékoztatószolgálatunk minden esetben megfelelő választ adott, amelyet leggyakrabban az elnökség, a Magvető kiadó és az aspiránsok vettek igénybe. Jelentősebb tájékoztatásokat állított még össze a Magyar Enciklopédia szerkesztősége, a Zeneműkiadó és mások számára is.

A tájékoztató katalógus 1955-ben 11.630 tárgyszóval bővült. E katalógusunk körül az év folyamán igen sok probléma adódott, első sorban gyűjtési körének meghatározásával és jövőbeni fejlesztésével kapcsolatban. Mivel a felmerült kérdésekben való állásfoglalás körültekintő előkészítő munkát igényel, a problémák végleges megoldására csak 1956-ban kerülhet sor.

A figyelőszolgálat terén alig történt említésre méltó mozzanat, egyedül az Akadémiai Értesítő számára adtunk híreket a magyar tudomány külföldi visszhangjáról. Ezt a munkát - miután Bibliográfiai Osztályunk nem tudta tervébe iktatni - a Nemzetközi Kapcsolatok csoportja végezte el.

A központi könyvtári funkciókból adódó tennivalók az elmúlt évek folyamán egyre nagyobb mértékben terheltek meg könyvtárunkat. Amis 1953-ban 11, addig 1954-ben 22, 1955-ben pedig már 33 hálózati könyvtár gondozását kellett vállalnunk, anélkül, hogy erre kellő számú munkaerő állt volna rendelkezésre. Ilyen körülmények között hálózati munkánk csak a legfontosabb területeket foghatta át. Szerzeményezési osztályunk és a Nemzetközi Kapcsolatok csoportja elvégezte az akadémiai devizakeret szétosztását könyv és folyóiratvonalon, lebonyolította a nyugati könyvmegrendeléseket és periodika előfizetéseket. Gondoskodott a csere és a kulturális egyezményeken nyugvó csere duplumanyagának és az intézetek profiljába illő résznek megfelelő szétosztásáról, a kötelespéldányoknak és saját duplumanyagunknak a hálózati könyvtárakba való eljuttatásáról. Végezte emellett még a nemzeti tulajdonba vett anyagból való igénylést az intézetek számára. 1955-ben a könyvcseréből 1.791, a kötelespéldányokból 1.205, saját duplumainkból 602, a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból 1.225, összesen tehát 7.823 kötetet gyarapítottuk a hálózat könyvállományát. Cserénk periodikaanyagából 5.011 egységet adtunk át számukra, a nemzeti tulajdonba jutott folyóiratokból pedig 450 kötetet igényeltünk részükre.

Központi feladatokat látott el még Mikrofilmtárunk is. Saját anyagunk és külföldről kölcsönzött művek filmjeinek elkészítésével segítette az intézeteket amellet, hogy az Aslib útján külföldi mikrofilmeket szerzett be számukra. Fotolaboratoriumi munkáikat is elvégezte, de miután emiatt saját fontosabb mikrofilmezési feladatait volt kénytelen elhanyagolni, a jövőben a fotomunkák elvégzését nem fogja vállalni.

Hálózati munkánkat eredményesen és jó határfokon, az intézetek megelégedésére végeztük el. De, mint az ismertetett munkák is mutatják, csak igen korlátozott területen, amely hálózatunk kiterjedése és fej-

lődése folytán ma már nem bizonyul elegendőnek. Különösen problematikus számunkra a hálózati munka terjedelmének és hatásfokának jövője akkor, ha a közeljövőben megjelenő könyvtárügyi alaprendelethez gondolunk.

Ezt érezve végeztük el 1955 első felében az intézeti könyvtárak minden szempontból való felmérését, azzal a céllal, hogy a velük kapcsolatos legfontosabb feladatainkat tudatosítva tervet dolgoztunk ki a jövő fejlődés számára. E feladatok közül legsürgősebbnek és leglényegesebbnek az Akadémiai központi katalógus megszervezését és felállítását tartottuk, a külföldi szakirodalom és a hazai tapasztalatok alapján erre tervet is dolgoztunk ki. E tervek az Akadémia vezetőinek helyeslésével találkozott, de megvalósításukról anyagi eszközök hiányában egyelőre mégis le kellett mondanunk.

A személyzeti elégtelenség sem akadályozhat meg bennünket abban, hogy 1956 folyamán hálózati munkában ne tegyünk egy-egy szerény lépést előre. Ennek az erőteljesebb módszertani segítségnyújtás és az új beszerzések központi katalógusának megalapozása lennének első állomásai.

16. Az Akadémiai Könyvtár fontos feladata a kutatás igényeinek kielégítése mellett az is, hogy saját tudományos munkásságával az Akadémiai tudományos intézet funkcióit teljesítse. Ennek megvalósítása érdekében az elmúlt évben jelentősebb időt kellett könyvtártudományi és csakbibliográfiai munkákra beállítani. Ezt azonban nem sikerült mindig a tervnek megfelelően felhasználni, létszámhiánnyal küzdő könyvtárunkban nem egyszer kellett a napi feladatok elvégzésére kímélt időt a tudományos munka rovására pótolni. Bár ennek következtében egyes területeken alig lehet előrehaladásról beszélni, máshol mégis eredményekről számolhatunk be. Az év folyamán elkészült Moravék Endre Orosz-magyar könyvészeti szótára, melyet az Akadémia Könyvtártudományi Főbizottsága kiemelkedő prémiummal jutalmazott. Sajtó alá került a Kaufmann gyűjtemény 422. sz. kódexének az egész világ érdeklődésére számot tartó facsimile kiadása, melynek szépségéről nyolc oldalas színes illusztrációkkal ellátott prospektus adott ízelítőt. Emellett több területen még értékes anyaggyűjtő munkát is folyt, melynek eredményeként 1956 folyamán már egy-egy téma feloldozása is megindulhat, (az Akadémiai Könyvtár történetének első fejezete, a mikrofilmre és a mikrokönyvtárra vonatkozó ismeretek, Arany János főtitkári működésére vonatkozó anyag). Ugyancsak előrehaladást értünk el 1955 folyamán a magyar könyvtártudomány bibliográfiájának összeállításában is: 1202 órát fordítva a munkára 1064 végleges és 2802 ideiglenes cédulát osztottunk be témakartotékunkba.

Nem hallgathatjuk azonban el, hogy könyvtárunk nemcsak a létszám-csökkentések következtében jutott saját tudományos tervét illetően kedvezőtlen helyzetbe, hanem - amint erre a Könyvtártudományi Főbizottság bizonyos kritikus élel utalt - azért is, mert a kutatónapok az Akadémiai Könyvtárban tulnyomóan egyes szaktudományok s nem a könyvtártudomány fejlődését szolgálják.

A Könyvtárunk helyesen meghatározott alapvető célkitűzésének megvalósítására - 1975-ig az alapvető gondot fordított nemzetközi kapcsolatainak erősítésére, az akadémiai cseretevékenység fejlesztésére. A nemzetközi kapcsolatok csoportjává átszervezett és létszámában is megerősített csererészleg funkciót nemcsak a könyvtári szerzeményezés egyik - igen fontos - módjának tekintettük, hanem olyan komplex könyvtári munkának, mely a nemzetközi kulturális és tudományos kapcsolatok kiépítésének alkalmas eszköze s ezen kapcsolatok kiépítésén keresztül a népek békés egymásmellett élésének egyik szerény munkálója s egyuttal látható eredménye is. Magyarország ENSZ és UNESCO tagsága s e fontos szervezetekben vitt szerepe megerősíti e tétel fontosságát.

A cseretevékenység ilyen elvi és eszmei szemlélete tette lehetővé, hogy az akadémiai kiadványok üzleti terjesztését nem egyszer megszüntetve, az akadémiai kiadványunk külpolitikai és tudománypolitikai érdekeinek megfelelően juttatjuk a külföldre (pl. a jugoszláv és görög csere gyors és hatásos megszervezése).

Hogy az előbb jelzett funkciókat betölthessük, csereszolgálatunk a következő feladatokat látta el:

a./ lebonyolította az akadémiai kiadványok kétoldalu megegyezéseseken alapuló cseréjét (Acta- és könyvcseré);

b./ végrehajtotta a baráti államok felé az államszerződésekben biztosított kulturális csere számunkra előírt részét;

c./ új feladatként átvette az Akadémia által tiszteleti és referáló példányként külföldre küldött ajándékpéldányok gondozását;

d./ továbbította az akadémikusok külföldre küldendő különlenyomatait;

e./ 1955-ben létrehozta és folyamatosan vezeli az Akadémia kiadványainak tudománypolitikai célokat szolgáló tartalékát.

A cseretevékenységünk 1955. évi eredményeit néhány számadattal is érzékeltejtjük:

68 állam 1230 tudományos intézetével folytattunk kiadványcserét,

2304 féle periódikus kiadvány érkezett be könyvtárunkhoz a csere viszonzásaképpen. Kiküldtünk 19.643 egység periódikus kiadványt és 3547 kötet könyvet, érkezett 21.826 egység periódika és 6.308 kötet könyv.

Cserénk 1955-ben jelentékeny eredményt ért el, mérlegének aktív tételében is. A beérkezett devizaigényes folyóiratok értéke tőkes viszonylatban több mint 400.000 Ft-ot, a könyveké pedig mintegy 120.000 Ft-ot tett ki. Ez kerek számban 26.000 dollárnak felel meg. Éppen devizagazdálkodásunk szempontjából nem érdektelen néhány részlet megemlítése sem: a British Museumtól 1082 Shilling, a Bodleian Library-től 776 Shilling, a badgodesbergi Deutsche Forschungsgemeinschaft-től 978 DM., a bécsi Egyetemi Könyvtártól 1042 Shilling, a Harvard University Library-től 558 \$, a washingtoni Library of Congress-től 346 \$, a párizsi Bibliothèque Nationale-től 31.800 frfr. értékű könyvet kaptunk az év folyamán.

A nemzetközi kapcsolatok csoportja munkájának teljes kibontakozását objektív nehézségek gátolták: egyrészt a költségvetés első negyedévi bizonytalansága nemcsak a baráti államokkal kötött kulturális cserének, de az acta-cserének is leküzdhetetlen problémákat okozott, másrészt cserénk költségvetése nem tartott lépést külpolitikai, gazdasági és tudományos kapcsolataink kiszélesedésével. Ennek következtében a külföldön egyre inkább megbecsült akadémiai kiadványokat nem tudjuk csere formájában olyan mértékben terjeszteni, mint azt diplomáciai és akadémiai szerveink egyre többször és sürgetően felvetik. Nem tudjuk a külföldről felénk irányuló igényeket sem a maguk egészében kielégíteni.

Azon túlmenően, hogy költségvetési keretünk határai nem bővültek párhuzamosan külkapcsolataink kiszélesedésével és a tudományos könyvkiadás volumenének növekedésével, cserénkben a legnagyobb nehézséget mégsem a keret szűk volta, hanem annak állandó ingadozása okozza. A csere ugyanis a nemzetközi gyakorlatban kétoldalu folyamatos szerződésnek minősül, amit nem lehet önkényesen változtatni, legalábbis rövid időn belül nem. Különösen vonatkozik ez a kulturális egyezményekben vállalt kötelezettségekre.

Az év végén az Akadémiai Kiadó tervének túlteljesítése is súlyos anyagi zavarokat okozott cserénknek. A terv túlteljesítésével külföldi kötelezettségeink is nőttek, hiszen cserepartnereink számára az akadémiai kiadványok teljes, vagy egyes kiadványok teljes kiküldését vállaltuk. Költségvetési szerveinknek ilyen esetben rugalmasan kellene gondoskodniuk cserénk anyagi fedezetéről, hiszen egyrészt nem szeghetjük meg külföldi megállapodásainkat, másrészt szigorúan ügyelnünk kell költségvetési tervünk és fegyelmünk biztosítására.

9./ Befejezésül a könyvtárigazgatás munkájáról és problémáiról kell szólni.

1955. évi munkánk eredményessége nagy mértékben függött a pártszervezet és az akadémiai szervek támogatásának hathatóságától. A pártszervekkel, mind az alapszerv vezetésével, mind a Párt végrehajtóbizottságával - elsősorban Szántó Lajos végrehajtóbizottsági titkárral - jó és eredményes kapcsolatokat tartottunk fenn. A könyvtár létfeltételeinek hiányosságaival 1955 elején az alapszervezeti vezetőség, majd májusban a végrehajtóbizottság is foglalkozott. A végrehajtóbizottság előtt problémáink megértésre találtak, éreztük és láttuk, hogy a könyvtár életlehetőségeinek biztosításában számíthat a párt támogatására. Jól esett az eddigi munka eredményességének elismerése is. Az év második felében - legalább is a végrehajtóbizottság és annak titkára részéről - gyengült az érdeklődés, s a kitűzött tervektől eltérően a végrehajtóbizottság már nem is foglalkozott a könyvtár problémáival. Pedig munkánkban és fejlődésünkben nem tudjuk nélkülözni a párt közvetlen segítségét, kritikáját és észrevételeit. Reméljük, hogy 1956-ban ismét javul ezen a téren a helyzet. A helyi alapszervezet vezetősége és a könyvtári pártcsoport nem egyszer értékes támogatást nyújtott az igazgatás számára, különösen az alapszervi vezetéssel alakultak ki jó és termékeny kapcsolatok. A pártcsoport elsősorban néhány kollektív munkára való mozgósítással tüntette ki magát.

Könyvtárunk kapcsolatai az Akadémiával 1955 folyamán kedvezően fejlődtek. Az Akadémia elnöke - mint az előző években is - rendszeresen foglalkozott intézetünk ügyeivel és többször segítséget is nyújtott nehézségeink leküzdéséhez. Bognár főtitkár elvtárs szintén érdeklődéssel figyelte munkánkat és jóindulattal támogatott problémáink megoldásában. Megértést tapasztaltunk Jánossy és Major elvtársak, az Akadémia titkárai részéről is.

Az Akadémia hivatali szervei megfelelően segítették munkájában a könyvtárat. Az előző évekhez képest javulás mutatkozott a velük való együttműködésben, a szokottnál több figyelmet és készséget éreztünk ügyeink intézésében (különösen ki kell említeni a munka- és bérügyi csoport, különösen a csoportvezető kiemelkedő segítségét).

A szakszervezet érdeklődéssel és jóindulattal, de kevés aktivitással vett részt a könyvtár termelő munkájában. Érezte, hogy ennek előmozdítása terén tennivalói lennének, de nem tudta konkretizálni azokat. Tevékenysége elsősorban a személyi problémákkal kapcsolatos tanácsadói szerepre korlátozódott. Ez a működése viszont igen körültekintő és lelkiismeretes volt.

Dolgozóink érdeklődéssel, az intézet fejlesztését elősegítő szándékkal vettek részt könyvtárunk életében és megfelelő kollektív szellemben látták el részletfeladataikat. Egymáshoz való viszonyuk kartársias, általában kielégítő, a legtöbb viszonylatban pedig kifogástalan volt. A régebben gyakori osztály-, csoport-, vagy egyéni merev-

ségek, elzártságok majdnem teljesen felszámolódtak, helyükbe az egymás problémái iránti megértés és segítségkérés képett. A kritikai szellem még ebben a jó légkörben sem bontakozott ki megfélemlően, az önkritika gyakorlása terén azonban - éppen a merevségek megszűntével - feltűnő javulás volt érezhető. Ez különösen a vezető dolgozók körében nyilvánult meg, akik saját vagy osztályuk munkájában történt hibák vagy hiányosságok leplezése helyett őszintén tárták fel a problémákat és ezzel nagy mértékben segítették elő a bajok orvoslását.

Elvi feladataink megoldása elválaszthatatlanul összefügg a könyvtár gazdasági alapjaival: a költségvetési és hitelgazdálkodással, beruházásokkal, a munkaeszközökkel és helyiségekkel. Röviden tehát ezekkel is foglalkoznunk kell.

Az elmúlt költségvetési év folyamán a könyvtár a rendelkezésére bocsátott hitelkeretek 99,6 százalékát használta fel. Ez a jó eredmény arra mutat, hogy a gazdasági vezetés munkáját céltudatosan és tervszerűen - természetesen a kötelező takarékoság szem előtt tartásával - végezte el.

A beruházások területén sikerült a legfontosabb szükségleteket kielégíteni és egyes helyeken a fejlődést is biztosítani. Nagy katalógusszekrény, a szakkatalógus rendszerét ismertető tábla, 25. századi tártári polc és több kisebb darab megvásárlása mellett a mikrofilm-laboratórium nagyszemélyi gépekkel való felszerelését is végre lehetett hajtani. Emellett a második emeleti raktár vasállványainak anyagát is le tudtuk kötni és a munka elvégzését 1956. első felére biztosítottuk.

A könyvtár tervszerű munkáját nagymértékben megnehezítette a megfelelő munkahelyek hiánya, a dolgozók rossz és zsufolt elhelyezése. Az 1954-es állapotokhoz képest 1955 elején javulás állott be. Végleges helyén rendezkedhetett be a Kézirattár és a Régi könyvek gyűjteménye, négy kis szobához jutott a Mikrofilmtár, megfelelő helyiségekhez a Nemzetközi kapcsolatok csoportja és a Bibliográfiai osztály, felszabadult a Keleti könyvtár olvasóterme. Változatlanul rossz és lehetetlen maradt a Szerzeményezési és a Feldolgozó osztály elhelyezése. Ugy véltük, hogy már csak ezeket kell megfelelő munkahelyekhez juttatni, amikor az év végén, ismét területcsökkenés, a hivatali apparátus néhány részlegének elhelyezése következtében újabb elhelyezési nehézségek vetették előre árnyékukat.

A dolgozók munkáját a zsufoltság mellett télen a rossz fűtés is nehezítette. A raktárban és a Keleti könyvtárban 10-14°C közötti mozgó hőmérséklet semmi módon sem volt megfelelő ülő munkát végzők részé-

re. A könyvtárvezetés ismételten és nagyon határozottan lépett fel a jobb fűtés biztosítása érdekében, a kellő javulás azonban az Akadémia gondnokságának bürokratikus ügyintézése miatt nem következett be.

Az igazgatás munkafeltételei csaknem az egész év folyamán kedvezőtlenek voltak, mert költségvetési okokból következőleg csak novemberben történhetett meg az igazgatóhelyettes kinevezése.

A könyvtárigazgató idejének tulnyomó részét az intézet létfeltételeinek biztosításáért folytatott állandó nehéz munka: a költségvetés előkészítése és tárgyalása, a devizaellátás biztosítása, a beruházások irányítása, a raktári férőhelyről való gondoskodás, helyiségekben folytatott tárgyalások, a restaurálás anyagi alapjairól való gondoskodás, racionalizálások, előléptetések előkészítése és végrehajtása kötötte le. Ebben - energikus munkájának megfelelően - jó eredményeket ért el, súlyos problémák egész sorát oldotta meg kedvezően.

Nem törődött ezzel szemben kellő mértékben a könyvtári munka egyes tartalmi és módszertani problémáinak tisztázásával, az osztályoknak nehézségeik megoldásához nem nyújtott mindig megfelelő segítséget.

Feladatkörébe tartozott a könyvtár tervezésének irányítása a tervmegbízott közreműködésével. E munkák - a jól kialakult gyakorlatnak megfelelően - gondosan és eredménnyel folytak. Komoly támogatást kapott a tervezés az igazgatóhelyettéstől, és az osztályvezetőktől is, akik mind személyes észrevételeikkel, mind pontos, elvi és adatbeli megállapításokat helyesen csoportosító jelentéseikkel nagy mértékben járultak hozzá a tervezési munka színvonalának megtartásához, illetve emeléséhez.

Viszont nem fordított megfelelő gondot a teljesítmények ellenőrzésére, ezt a feladatát a tervfelelőssel együtt nem elég rendszeresen és következtlenül látta el.

A vezetés igyekezett a dolgozók továbbképzését szakmai előadások és nyelvi tanfolyamok rendezésével elősegíteni. A szakmai továbbképzést nem sikerült megfelelően megszervezni és tervszerűvé tenni, így eredményességét sem lehetett biztosítani. Jobb volt a helyzet a nyelvi továbbképzés területén, ahol az arra kijelöltek - az orosz felsőfoku tanfolyam egyes hallgatóinak kivételével - rendszeresen látogatták az órákat.

Az igazgatás ügykörébe tartozott a könyvtár sajtópropagandájának irányítása is. A legutolsó termelési értekezleten foglalkoztunk először komolyan azzal a gondolattal, hogy helyes lenne a könyvtár értekeit, munkáját és szolgáltatásait a szélesebb nyilvánossággal megismertetni. Akkor még inkább csak terveztünk, a propaganda módozatait vizsgáltuk, ma viszont már komolyabb eredményeket mutathatunk fel. Az elmúlt félévben a sajtóban husz közlemény jelent meg könyvtárunk

anyagáról és működéséről, több riport hangzott el a rádióban is. Intézetünk életének minden jelentősebb eseményéről olvashatunk ma már az ujságokban.

Könyvtárunk propagandájának ezt az egészséges fejlődését helyeseljük és tervszerűen erősítjük tovább. Közben azonban gondosan figyelünk arra, hogy mint eddig is, szerény, izléses és mindig megfelelő tárgyi alapokon nyugvó legyen.

Itt szólni kell a könyvtári munka személyi feltételeinek biztosításáról is. A könyvtár dolgozóinak száma a második racionalizálás következtében az év eleji 70-ről 63-ra csökkent. Munka szempontjából azonban még erre a létszámra sem lehetett számítani, mert hosszas betegségek miatt még három és fél dolgozó, kutatónapok miatt pedig további két dolgozó teljes munkaideje esett ki a termelésből. Így a könyvtár munkáját voltaképpen 62 és fél dolgozó látta el.

A Párt és a kormány gondoskodásának és bérpolitikájának következtében - melyben a könyvtárok munkája iránti társadalmi és állami megbecsülés is kifejezésre jutott - könyvtárunk dolgozói - első sorban az egyetemi vagy főiskolai oklevéllel rendelkező dolgozók - jelentős béremeléshez jutottak. Az egyéb beralapmegtakarításokkal együtt 67 esetben részesültek előlépésben vagy fizetésjavításban s 1955 január 1-hez viszonyítva 7.674 Ft-al emelkedett fizetésük. Azt is meg kell említeni, hogy nyelvpótlékokra havi 6.232 Ft-ot fizettünk ki; ez messze felülmúlja a tudományos könyvtárakban szokásos nyelvpótlékok átlagos összegét.

Ezek az eredmények - az országosan megnyilvánuló állami és társadalmi gondoskodáson kívül - az akadémiai párt- és állami szervek jó, a dolgozók iránti mélységes felelősséggel átitatott gondos munkájának is köszönhetők.

Könyvtárunk múlt évi működésének ismertetése kritikai szellemben történt meg és a munka további javítása érdekében erősen hangsúlyozta azt, ami hiba vagy hiányosság volt. Szigorúnak kell lennünk a magunk megítélésében, de azért az elvégzett munkákon végigtekintve, az évet mégis azzal a megállapítással zárhatjuk, hogy a tervet teljesítettük s általában eredményesen dolgoztunk.

STATISZTIKAI ADATOK AZ AKADEMIAI
KÖNYVTÁR 1955. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

I. K Ö L T S É G V E T É S .

	Terv (Ft)	Tény (Ft)
01 Állománybatartozók béralapja	1196800	1182200
02 Állományonkívüliek béralapja	91200	91185
04 Jutalom, segély, családipótlék	32070	31975
07 Kiküldetés	4000	3784
09 Reprezentáció	1000	990
10 Irodai és gazdasági anyag	253000	249973
12 Gyógyszer, vegyszer	23000	22499
13 Textil és egyéb ruházat	2000	1964
15 Egyéb anyag, dekoráció	200	199
18 Közteher SzTK jár.	75690	75540
19 Felujítás	7000	6624
20 Beszerzés	1177130	1174809
40 Alkalmazottak juttatása és kulturális támogat.	15000	14952
Össz. 2878000		2866708

Költségvetési terv teljesítése százalékban: 99,6

II. G Y A R A P O D Á S .

Köteles példány	3.437 kötet
MTA kiadvány	145 "
Vétel	2.395 "
Csere	2.852 ✓ "
Nemzeti tulajdonba került könyvanyag	2.284 "
Ajándék	580 "
Összesen	11.693 kötet

A gyarapodás megoszlása terület szerint:

magyar	4.354 kötet
szovjet	1.636 "
népidemokratikus	757 "
egyéb	4.946 "
Összesen	11.693 kötet

A gyarapodás megoszlása szakok szerint:

3K (marxizmus-leninizmus)	189 kötet
o+2 (általános jellegű művek, stb.)	584 "
1 (filozófia)	300 "
3 (társ. tudományok)	845 "
4 (nyelvtudomány)	564 "
5 (természettudományok)	2.263 "
61 (orvostudomány)	415 "
6 (alkalmazott tudományok)	1.250 "
7 (művészet, zene)	378 "
8 (irodalom)	3.427 "
9 (tört. régész.)	804 "
49 (keleti tud.)	674 "
Összesen	11.693 kötet

2./ Periodikák.

Kurrens periodikák száma:

Vásárlás	277 féle
Kötelezpéldány	217 "
Csere	2.304 " ✓
Tagségi illetmény	20 "
Ajándék	15 "
Összesen	2.833 féle

Megoszlásuk terület szerint:

magyar	217 féle
szovjet	496 "
népideokratikus	550 "
egyéb	1.570 "
Összesen	2.833 féle

Gyarapodás kötetszáma: 4.280

Gyarapodás összesen:

Könyv	11.693 kötet
Periodika	4.280 "

Összesen 15.973 kötet ✓

3./ Kézirat.

Kéziratkötet 16
Kézirat ill. levél 3089
Ket nagyobb hagyaték (Dománovszky, Szekfü.)

4./ Régi könyv.

Ősnyomtatvány	1 kötet
RM	15 "
Vetustissima	13 "
Régi könyv	71 "

Összesen ~~100 kötet~~

5./ Mikrofilm.

Mikrofilm 420 mű

6./ Eötvös-Könyvtár.

Vétel	705 kötet
Könyvtári tulajdonba került könyvanyag	2.874 "
Központi könyvtár duplum- anyagából	299 "
Egyéb	79 "

~~3.577 kötet~~

III. F E L D O L G O Z Á S .

1./ Könyvek feldolgozása:	16.266 mű
katalóguscédulák száma	147.000 drb
javitások száma	4.036 "
2./ Periodikák feldolgozása:	1.145 féle
3./ Kézirat:	13.115 egység
4./ Ósnyomtatvány:	379 kötet
5./ Mikrofilm:	456 mű
6./ Eötvös:	3.267 mű

IV. O L V A S Ó S Z O L G Á L A T .

1./ Olvasószolgálati osztály

olvasó	16.386 ✓	olvasott kötet	50.159 ✓
kölcsönző	6.594 ✓	kölcsönzött kötet	9.636 ✓

Olvasók megoszlása foglalkozás szerint:

	olvasóterem	kölcsönzés
akadémikus	735	584
aspiráns	1.091	607
tud. kutató	4.008	761
egyet., főisk. tanár, előadó, a tud. doktora, kandidátus	1.240	381
tanár, tanító	1.558	67
orvos	310	7
mérnök	634	24
bíró, ügyvéd, ügyész	417	21
író, újságíró, művész	554	99
egyet. hallg.	3.426	204
MTA alkalmazott	164	2.879
tisztviselő	871	11
fordító	625	7
egyéb	753	104
intézmény		838
	16.386	6.594

2./ Kezirattár és Régi-könyvek Gyűjteménye

olvasó	1745 ✓	használt egység	12.713 ✓
--------	--------	-----------------	----------

3./ Keleti Gyűjtemény

olvasó	1192 ✓	olvasott kötet	5.554 ✓
--------	--------	----------------	---------

4./ Mikrofilmtár

olvasó	437 ✓	olvasott film	641 ✓
--------	-------	---------------	-------

5./ Eötvös-Könyvtár

olvasó	12.790	olvasott kötet	35.543
kölcsönző	10.532	kölcsönzött kötet	18.550
	93.321		54.093

A MTA Könyvtára egész olvasóforgalma:

Olvasó és kölcsönző	49.676
Használt egység	132.796

Eötvös nélkül :
 26.354
 78.703

V. B I B L I O G R Á F I A I É S D O K U M E N T Á C I Ó S
 K I A D V Á N Y O K .

- 1./ Újabb külföldi beszerzések. Megjelent hét száma 366 lap terjedelemben, 1850 példányban, összesen 94.840 lapon.
- 2./ Tájékoztató a külföldi tudományos akadémiák működéséről. 2. és 3. szám. 415 lap terjedelemben, 600 példányban, összesen 124.500 lapon.
- 3./ A Magyar Tudományos Akadémia működése. Bibliográfia. 1954. 137 lap terjedelemben, 310 példányban, összesen 42.470 lapon.

Összesítés: 1955 folyamán kiadtunk 10 kiadványt, 918 lap terjedelemben, 2760 példányban, összesen 265.810 lapon.

VI. NEMZETKÖZI CSERE.

Kiküldtünk

19.643 egység /7.894 kötet/ periodikus kiadványt.

Szovjetunióba:	2.857 egységet	/1.277 kötet/
Népi dem.-ba:	7.426 "	2.146 "
Egyéb államba:	9.365 "	4.471 "

3.547 kötet könyvet

Szovjetunióba:	568 kötetet
Népi dem.-ba:	1.407 "
Egyéb államba:	1.472 "

Kaptunk

21.826 egység 2.304 féle periodikát

Szovjetunióból:	3.984 egységet	/422 féle/
Népidemokráciákból:	3.253 "	534 "
Egyéb államokból:	9.590 "	1.348 "

6.308 kötet könyvet

Szovjetunióból:	1.742 kötetet
Népidemokráciákból:	1.575 "
Egyéb államokból:	2.999 "

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának

külföldi cserekapcsolatai 1955-ben.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 1955-ben 69 ország 1230 intézményével állott csereviszonyban:

<u>Európa</u>		<u>Ázsia</u>		<u>Amerika</u>	
26 ország:		18 ország:		15 ország:	
845 intézmény		113 intézmény		226 intézmény	
Albánia	1	Burma	2	Argentina	19
Anglia	87	Ceylon	2	Brazília	21
Ausztria	36	Fülöp szigetek	2	Chile	13
Belgium	40	India	31	Colombia	4
Bulgária	4	Indokina	2	Equador	2
Csehszlovákia	36	Indonézia	5	Guatemala	1
Dánia	16	Irán	1	Honduras	1
Finnország	26	Irak	1	Kanada	20
Franciaország	85	Izrael	4	Kuba	3
Görögország	3	Japán	40	Mexiko	11
Hollandia	36	Kína	3	Peru	3
Irország	2	Korea	1	San Domingo	1
Izland	1	Libanon	3	Uruguay	6
Jugoszlávia	34	Malájföld	3	USA	116
Lengyelország	44	Mongolia	2	Venezuela	5
Luxemburg	1	Szíria	1		
NDK	42	Törökország	9	<u>Ausztrália</u>	
Német Szöv.		Vietnam	1	Ország:	
Köztársaság	78			Intézmény	
Norvégia	11	<u>Afrika</u>			
Olaszország	101	7 ország:		Ausztráliai	
Portugália	17	25 intézmény		Államközösség	17
Románia	4			Ujzéland	3
Spanyolország	1	Algéria	5	Tasmánia	1
Svédország	34	Bolga-Kongó	1		
Szovjetunió	69 x	Délafrikai			
		Unió	9		
		Egyiptom	5		
		Francia Nyugat			
		Afrika	1		
		Marokkó	2		
		Tunisz	2		

x A Szovjet Akadémia Könyvtára az összes akadémiai intézet anyagát központosítva végzi, innen az intézmények viszonylag alacsony száma. Csak Actát 568 sorozatot küldünk.

Jelentés a főtitkári beszámoló részére

az Akadémiai Könyvtár 1955. évi

működéséről.

MTA Könyvtára 1955. évi munkatervében alapjában az 1953-ban lefektetett célki-
rakat követte. Ezeknek értelmében intézetünk három főfeladatot lát el, és pedig:

- a.) A magyar tudományos kutatásnak hazai és külföldi könyvvel és tájékoztatással (bibliográfiával) való támogatását,
- b.) A magyar tudományos kutatás eredményeinek, mindennek előtt az akadémiai kiadványoknak rendszeres csere formájában való eljuttatását a külföldi tudományos intézetekhez,
- c.) Az akadémiai intézeti hálózat könyvtárainak a személyzeti viszonyoktól függő támogatását a könyv- és folyóiratbeszerzés, a kiadványcsere, a mikrofilm és a könyvtári módszertani munka területén.

A három főfeladatból következő könyvtári funkciók ellátását a már 1954-ben kialakított szervezeti keretben láttuk el. A szervezeti keretet és annak munkáját súlyosan és hátrányosan befolyásolta a három alkalommal elrendelt racionalizálás. A világsszerte állandóan növekedő könyv- és folyóiratkiadás, nemzetközi kapcsolataink rendezetes bővülése, a mikrofilm egyre nagyobb súlya és szerepe, az akadémiai intézetek könyvtárainak korszerű támogatása a nehéz helyzet ellenére is legalább a státusquo fenntartását tette volna szükségessé.

A nehézségek ellenére is tovább szilárdultak könyvtárunk szervezeti keretei, fiatalabb működési ágazatai (mikrofilmtár és laboratórium, tájékoztató és bibliográfiai szolgálat) megerősödtek. Különös gondot fordítottunk a cseretevékenység személyzeti, megerősítésére, amit inkább más területek bővására is, de végrehajtottuk.

Osztályaink és csoportjaink együttműködése is fokozódott, az évekkel ezelőtti tapasztalt egyenetlenség megszűnt, a dolgozói kollektíva megszilárdult.

Az Akadémiai Könyvtár korábbi elszigeteltségét megszüntetve, jelentőségéhez mérten bekapcsoltuk a hazai könyvtárügyi csúcsszervek (Könyvtártudományi Főbizottság, Magyar Könyvtárügyi Tanács, Könyvalapbizottság) és nemzetközi szervezetek (UNESCO, IFLA) munkájába.

I.

A 1955. év működésének fontosabb adatai a következők voltak:

a./ A könyvtár állománya 1955-ben 11.693 kötet könyvvel gyarapodott. A rendszeres járó kurrens periodikák száma 2.833 volt. A kézirattár állománya 16 kézirat-tettel, 3089 kis kézirattal és két nagyobb hagyatékkal - a Székfü és Domanovszky hagyatékkal - növekedett. Régi-könyvgyűjteményünk 100 művet szerzeményezett, ezek közül egy csanyontatványt és 15 régi magyar könyvet. A mikrofilmtár gyarapodása

420 mikrofilm volt. Az Eötvös Könyvtár fejlesztése elsősorban a nemzeti tulajdonba vett könyvanyag segítségével elég értelemes volt, állománya 3.957 kötettel emelkedett.

A könyvtár megfelelő tudományos anyaggal való tervszerű gyarapítása a legtöbb beszerzési területen csak nehézségek árán volt biztosítható. A szerzeményezési munka nem egy súlyos problémát vetett fel az év folyamán és mivel ezeket nagyrészt ma sem lehet megoldottnak tekinteni, szükséges, hogy velük a szerzeményezés eredményeinek ismertetése mellett részletesebben foglalkozunk.

Minden beszerzési munka költségvetési alapokon nyugszik, tervszerű elvégzése tehát szilárd és kiegyensúlyozott, idejében megállapított pénzügyi kereteket igényel. A múlt évi szerzeményezésünk, sajnos, erősen nélkülözte ezt az alapot. Az évet költségvetés nélkül kezdtük meg, a keretek végleges megállapítására csak márciusban került sor. Addig szűkös előlegből gazdálkodva, nagyon óvatosan lehetett csak a még ismeretlen keret terhére vásárolni. Szerzeményezésünkben zavarokat okozott a költségvetés ingadozása is. Ennek káros hatását mindenekelőtt a csere területén láttuk.

A költségvetés tervszerűtlenségéből adódó hibákra a könyvtár vezetősége ismételt felhívta az erre illetékes szervek figyelmét, anélkül azonban, hogy ennek eredménye is lett volna. Bizonyítja ezt az a sajnálatos körülmény, hogy az 1956-os évet is költségvetési nehézségek jogyében kellett megkezdennünk: ismét a cserenél mutatkozott értelemes megszorítás a folyóforintellátás területén. (83.000 Ft-os csökkenés). Nem lehet elhallgatni azt a tényt, hogy egyes költségvetés-technikai módszerek (pl. az u.n. "globális" keret fetiszizálása) helyrehozhatatlan károkat okoznak a magyar tudomány színvonalas könyv- és periódika-ellátásában.

Az újonnan beszerzett könyvek 58 százaléka a társadalomtudományok, 42 százaléka pedig a természettudományok területéről való. A múlt évhez viszonyítva enyhe emelkedést tapasztalunk a természettudományi művek javára, ezek 1954-ben, u.i. a teljes beszerzés 36 százaléka tették ki. Ezt az eltolódást, amely az eddig kialakult arányokat még nem veszélyezteti, sőt azokat célkitűzésünknek megfelelően tervszerűen kiigazítja, örömmel kell látnunk, hiszen azt jelenti, hogy könyvtárunk beszerzési politikája lépést tart az élettel és megfelel a fundamentális kutatások kívánalmainak.

Az idei év a tőkés országokból származó könyvimport területén következményeiben igen súlyos helyzet elé állította az Akadémiai Könyvtérát és a kutató intézeteket. Még az elmúlt évben kevesebb intézet nyugati könyvimportjára 353.000 deviza-forintot kapunk, az idén ez az összeg 250.000 deviza-forintra csökkent, pedig kötelezett-ségeink növekedtek!

- a.) 1956-ban 1955-höz viszonyítva 4 új intézmény vagy csoport devizaszükségletét is ki kellett elégíteni a csökkentett keretből;
- b.) új kutatási területek (atomenergia, izotop-kutatások) ellátása is ezt a csökkentett keretet terheli;
- c.) az u.n. célhiteltámogatásos intézetek devizaellátása (15.000 dev.Ft), továbbá az akadémikusok egyéni vásárlásainak hitelle (20.000 dev.Ft) is a jelzett keretet terheli;
- d.) nemrég kiadott rendelkezés értelmében a múlt évről áthúzódó rendelés 12.000 dev.Ft-ja is az idei keret rovására számoltatik el.

Mindezek következtében a csökkenés igen sok helyen megközelíti vagy előéri az 50 százalékot (pl. magánál az Akadémiai Könyvtárnál is).

A tudományos munkaeszközként használatos könyv ilyen méretű kiesése akadémiai területen súlyos következményekkel fog járni tudományos kutatásunk egészének színvonalára és fejlődésére. Minden módon oda kell hatni, hogy az illetékes tényezők belássák az itt elrendelt takarékoság súlyos, jóvá nem tehető következményeit.

2./ Könyvtárunk helyesen meghatározott alapvető célkitűzésének megfelelően az utóbbi másfél év alatt komoly gondot fordított nemzetközi kapcsolatainak erősítésére, az akadémiai cseretevékenység fejlesztésére. A nemzetközi kapcsolatok csoportjává átszervezett és létszámában is megerősített csereszolg funkcióit nemcsak a könyvtári szerzeményezés egyik - igen fontos - módjának tekintettük, hanem olyan komplex könyvtári munkának, mely a nemzetközi kulturális és tudományos kapcsolatok kiépítésének alkalmas eszköze s ezen kapcsolatok kiépítésén keresztül a népek békés egymásmellett élésének egyik szerény munkálója s egyuttal látható eredménye is. Magyarország ENSZ és UNESCO tagsága s e fontos szervezetekben vitt szerepe megerősíti e tétel fontosságát.

A cseretevékenység ilyen elvi és eszmei szemlélete tette lehetővé, hogy az akadémiai kiadványok üzleti terjesztését nem egyszer messze megelőzve, azokat országunk külpolitikai és tudománypolitikai érdekeinek megfelelően juttattuk el külföldre (pl. a jugoszláv és görög csere gyors és hatásos megszervezése).

Hogy az előbb jelzett funkciókat betölthessük, csereszolgálatunk a következő feladatokat látta el:

a./ lebonyolította az akadémiai kiadványok kétoldalu megegyezéseken alapuló cserejét (Acta- és könyvcseré);

b./ végrehajtotta a baráti államok felé az államszerződésekben biztosított kulturális csere számunkra előírt részét;

c./ új feladatként ideiglenesen átvette az Akadémia által tiszteletli és refordáló példányként külföldre küldött ajándékpéldányok gondozását; meg kell jegyeznen, hogy ez egyáltalában nem könyvtári feladat;

d./ továbbította az akadémikusok külföldre küldendő különlenyomatait;

e./ 1955-ben létrehozta és folyamatosan kezeli az Akadémia kiadványainak tudománypolitikai célokat szolgáló tartalékát.

A cseretevékenységünk 1955. évi eredményeit néhány számadattal is őrzéltetjük: 70 állam 1230 tudományos intézetével folytattunk kiadványcsere, 2304 féle periódikus kiadvány érkezett be könyvtárunkhoz a csere viszonzásaképpen. Kiküldtünk 19.643 egység periódikus kiadványt és 3547 kötet könyvet; érkezett 21.826 egység periódika és 6.308 kötet könyv.

Cserénk 1955-ben jelentékeny eredményt ért el, mérlegének aktívá tételeiben is. A beérkezett devizaigényes folyóiratok értéke tőkés viszonylatban több mint 400.000 Ft-ot, a könyveké pedig mintegy 120.000 Ft-ot tett ki. Ez kerek számban 26.000 dollárnak felel meg.

A nemzetközi kapcsolatok csoportja munkájának teljes kibontakozását objektív nehézségek gátolták: egyrészt a költségvetés első negyedévi bizonytalansága nemcsak a baráti államokkal kötött kulturális cserének, de az acta-cserének is leküzdhetetlen problémákat okozott, másrészt cserénk költségvetése nem tartott lépést külpolitikai, gazdasági és tudományos kapcsolataink kiszélesedésével. Ennek következtében a külföldön egyre inkább megbecsült akadémiai kiadványokat nem tudjuk csere formájában olyan mértékben terjeszteni, mint azt diplomáciai és akadémiai szerveink egyre többször és sürgetően felvetik. Nem tudjuk a külföldről felénk irányuló igényeket sem a maguk egészében kielégíteni.

Azon túlmenően, hogy költségvetési keretünk határai nem bővültek párhuzamosan külkapcsolataink kiszélesedésével és a tudományos könyvkiadás volumenének növekedésével, cserénkben a legnagyobb nehézséget mégsem a keret szűk volta, hanem annak állandó ingadozása okozza. A csere ugyanis a nemzetközi gyakorlatban kétoldali folyamatos szerződésnek minősül, amit nem lehet önkényesen változtatni, legalábbis rövid időn belül nem. Különösen vonatkozik ez a kulturális egyezményekben vállalt kötelezettségekre.

Az év végén az Akadémiai Kiadó tervének túlteljesítése is súlyos anyagi zavarokat okozott cserénknek. A terv túlteljesítésével külföldi kötelezettségeink is nőttök, hiszen cserepartnerünk számára az akadémiai kiadványok teljes, vagy egyes kiadványok teljes kiküldését vállaltuk.

3./ A Kézirattár és a Régi-könyvek gyűjteményének anyagát csak szűrény keretek között lehetett fejleszteni. De így is sikerült egy pár becses darabhoz, többek között Móra Ferenc és Móricz Zsigmond néhány leveléhez, egy Bartók kéziratához, egy 1480-ból származó velencei bibliához és egy régi magyar unikumhoz hozzájutni. Nagy értéket jelentett a Szekfü- és a Domonvorszky-hagyaték megszerzése is.

Az utóbbiakkal kapcsolatban ismét fel kell vetnünk egy problémát. Az akadémikusok hagyatékának megőrzésére kétségek nélkül az Akadémiai Könyvtár hivatott. Ennek ellenére semmi szervezett lehetősége sincs arra, hogy ezeket megszerezhesse, véletlennek, egyéni kezdeményezésnek köszönhető csak egy-egy hagyaték hozzánk kerülése. E sajnálatos helyzet következtében sem a Kézirattár állományának teljessége, sem az értékes tudománytörténeti anyag megőrzése nincsen biztosítva, sőt sok esetben fennáll az elkallódás veszélye is. Az Akadémiának és a könyvtárnak egyaránt érdeke lenne tehát a kérdés megoldása. Mégis többszöri kezdeményezésünk ellenére sem sikerült az ügyet előbbrevinnünk és a lehetőségek megbeszéléséig eljutnunk.

Fel kell vetni az írói hagyatékok kérdését is; A könyvtárnak saját költségvetéséből sohasem jutott pénze arra, hogy jelentősebb írói hagyatékokat vásároljon meg, ebben az utóbbi évekig az Akadémiától kapott támogatást. Az Akadémiának az eddigi gyakorlathoz híven a jövőben is fontos feladata lesz nagy magyar írók kézíratainak, levelezésének megszerzése, s a jövőre számra való megőrzése, ezért kívánatos lenne, ha az ehhez szükséges anyagi eszközöket adott esetekben a könyvtár rendelkezésére bocsátaná.

Végül a mikrofilm szerzeményezésről mint a könyvek, periodikák, régiségek és kéziratok közös beszerzési módjáról kell szólni. Ezek közül ki kell említeni a kolozsvári Egyetemről és a Román Tudományos Akadémiától érkezett, 144 m. vet. kitévő anyagot, mely Erdélyből származó régi magyar könyveket, verses- és dráma-kéziratokat tartalmaz s teszi hozzáférhetővé az irodalomtörténeti kutatás számára.

4./ A könyvtári feldolgozó munka az ezzel foglalkozó részlegeknél tervszerűen, igen jó színvonalon folyt. Több évtizedes elhanyagolás után az ónyomatványok korszerű feldolgozása is állandó tevékenységi körünkbe tartozott.

Olvasóforgalmunk is emelkedett 1954-hez viszonyítva: az olvasók száma 1955 folyamán 4.274-gyel (9,4 százalék), a használt egységek száma pedig 19.337-tel (17 százalék) emelkedett. A kézirattár és a mikrofilmtár használói még nagyobb arányban növekedtek.

Olvasótermünk és kölcsönzésünk igénybevevőinek összetétele szerencsésen fejlődött: 3/4-ed részben tudományos célú olvasók vették igénybe szolgáltatásainkat. Különgyűjteményeinkben (Kézirat- és régi könyvtár, Keleti Könyvtár, mikrofilmgyűjtemény) megfordult olvasók kizárólag tudományos kutatók voltak.

1955 folyamán a raktárunkban folyó munkák közül - jelentőségénél fogva - mindennek-előtt az állományértékeléssel kapcsolatos állományszámlálást kell kiemelni. Az Akadémiai Könyvtár állományáról közkezen forgó adatok nem voltak megbízhatóak, mert a kiindulási mennyiség annak idején, az első világháború után, Ferenczi Zoltán főkönyvtárnoksa alatt csak becslés eredményeképpen alakult ki. A hatósági rendelettel előírt állományértékelés végrehajtása szükségessé tette az állomány kötétszámának meghatározását is. Ez a jól szervezett és helyesen irányított munka - melyben a könyvtár csaknem egész kollektívája résztvett - 100 próbaszámlálásból levont átlagok alapján megállapította, hogy az Akadémiai Könyvtár állománya 1955 június 30-án kb. 500.000-re volt tehető. Külön elbírálásban részesültek a Kézirattár és a Keleti Könyvtár kéziratai, amelyeknek száma ugyanakkor 195.852 egység, a mikrokönyvtár pedig 837 m. (139.229 felvételt) volt [Ld. az erre vonatkozó részletesebb közlést az Akadémiai Értesítő 1955. 513. sz. 338. l.]

Raktározási helyzetünkben az elmúlt év sem hozott javulást. Második emeleti új raktárunk építészetiileg elkészült ugyan, de állványok nélkül - igen korlátozott mértékben - csak ideiglenes rakodóhelyül szolgálhatott. Erre a célra viszont igénybe kellett venni a teljes helyhiány miatt öt szak anyagát itt, a raktár padlóján kellett felállítani. A földszinti raktárak tehermentesítésére - amit az akadémiai hivatali apparátus számára a Vörösmarty-szoba átadása is súlyosbított - ez sem bizonyult elegendőnek. Az új anyag felállítását csak két ritkán használt szaknak a forgalomból való kivonásával lehetett biztosítani, ezek 8 szakötözve állványok tetejére kerültek. A raktárak job kihasználhatósága érdekében és az építkezések miatt még öt szak anyagát kellett a helyről máshova átrakni. A helyért folytatott küzdelmet egyetlen adattal lehet jól jellemezni: raktárainkban a múlt év folyamán 1627 méter könyvet kellett helyéből kimozdítani!

Tárolási nehézségek merültek fel még a Kézirattárban - ahol a negyedik szobában nemkívánatos zsúfoltságban halmozódnak az iratok - és a mikrofilmtárban, ahol a filmek őrzésére a célra alkalmas mikrofilmraktár lenne szükséges.

Remélhető, hogy az 1956-ban felszerelésre kerülő II. emeleti raktárnagyság valamit enyhít a súlyos gondokon. De nem szabad azt hinni, hogy ez hosszú évekig megoldást jelent; nemcsak a törzsraktár, de a különgyűjtemények (Keleti Könyvtár, mikrofilmtár, kézirát- és régi könyvgűjtemény) anyagának elhelyezése is napról-napra újabb problémákat vet fel.

A raktározás problémái mellett ismételt felmerült anyagunk megóvásának kérdése. Ezen a területen is rosszul állunk. A régen elhagyott könyvkötőműhely felállítására a múlt év sem adott költségvetési lehetőséget, így a kötetek aránylag drágán

és lassan, bémunkával tudtuk elvégeztetni. Ez természetesen nem történhetett meg olyan mértékben, mint ahogy erre szükség lett volna, a rendelkezésre álló keretből még a legjobban használt anyagot sem tudtuk beköltetni.

A múlt évi yagsága folytán pusztulásra ítélt önyomtatv nyaink megmentése terén viszont komoly eredményeink vannak. A párt kezdeményezésére és aktív támogatására az Akadémia költségvetési szervei beleegeztek a könyvtár költségvetésében más rovaton rendelkezésre álló 50.000 Ft-nyi összeg átcsoportosításába. Ebből az összegből 66 önyomtatvány helyreállítását, soknak penészkezelését, tisztítását, kisebb javítását lehetett elvégezni. A munka kitűnő tanácsadók bevonásával, az ide vonatkozó tudományos irodalom felhasználásával, elsőrangú szakemberek közreműködésével történt meg és mindnyájunk olé a legnagyobb szinten végzett könyvtári munka példaképeként állítható.

Legrongáltabb önyomtatványainkat meg lehetett menteni ebből az összegből, de a gyűjtemény épsége még egyáltalában nincs biztosítva. Néhány évon keresztül (így 1956-ban is) a MTA vezető szerveinek hasonló koretet kellene biztosítaniok, hogy értékeink megóvása és az utókorra való hagyományozása biztosítva legyen.

5./ A kutatómunka segítségére könyvtárunk bibliográfiai és tájékoztató szolgálata állt még rendelkezésre. Ennek munkája egyrészt bibliográfiai kiadására, másrészt a hozzánk írt zett kérdésekre való válaszadásra terjedt ki.

Bibliográfiai tevékenységünk már néhány éves multra tekinthet vissza. Éppen ezért kiadványaink periodikus jól egű része - az új beszerzések jegyzékei, a MTA 1954. évi működését ismertető bibliográfia és a külföldi akadémiák és tudományos intézetek tevékenységét összefoglaló dokumentációs kiadvány 2., 3. és 4. száma - 1955-ben jelent meg. Különösen jól sikerült a MTA 1954. évi működését feltérő bibliográfiai összeállítás. Kisebb forrai és szakbesztási kérdése tól eltekintve ezekkel kapcsolatban komolyabb problémák nem vetődtek fel.

A Könyvtár legjelentősebb bibliográfiai vállalkozása az elmúlt időszakban az atomenergia békés felhasználásának problémáját ismertető szakbibliográfia volt, mely a tudományos anyag mellett, a kérdés politikai és ismeretterjesztő részére is kiterjedt.

A folyószolgálat területén is tettünk néhány, ismét személyzeti viszonyainkkal arányban álló lépést előre. Ki kell emelni, hogy a magyar tudomány külföldi visszhangját kezdtük figyelni s erről az Akadémiai Értesítő számára is adtunk anyagot. E tevékenység megnyugtató módon csak több országos szakkönyvtár közreműködésével lenne folytatható.

6./ A központi könyvtári funkciókból adódó tennivalók az elmúlt évek folyamán egyre nagyobb mértékben terhelték meg könyvtárunkat. Amíg 1953-ban 11, addig 1954-ben 22, 1955-ben pedig már 33 hálózati könyvtár gondozását kellett vállalnunk, anélkül, hogy erre kellő számú munkaerő állt volna rendelkezésre. Ilyen körülmények között hálózati munkánk csak a legfontosabb területeket foghatta st. Szerzőműveztési osztályunk és a Nemzetközi kapcsolatok csoportja elvégezte az akadémiai devizakeret szétosztását könyv és folyóiratvonalon, lebonyolította a nyugati könyvrendeléseket és periodika előfizetéseket. Gondoskodott a csere és a kulturális egyezményeken nyugvó csere duplumanyagának és az intézetek profiljába illő részének megfelelő szétosztásáról, a kötelezpéldányoknak és saját duplumanyagunknak a hálózati könyvtárakba való eljutatásáról. Végezte emellett még a nemzeti tulajdonba

vett anyagból való igénylést az intézetek számára. 1955-ben a könyvcseréből 1.791, a kötelezpéldányokból 1.205, saját duplumainkból 602, a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból 1.225, összesen tehát 7.823 kötetet gyarapítottuk a hálózat könyvállományát. Csorékné periodikaanyagából 5.011 egységet adtunk át számukra, a nemzeti tulajdonba jutott folyóiratokból pedig 450 kötetet igényeltünk részükre.

Központi feladatokat látott el még Mikrofilmtárunk is. Saját anyagunk és külföldről kölcsönzött művek filmjeinek elkészítésével segítette az intézeteket, s emellett, hogy az Eszék utján külföldi mikrofilmeket szerzett be számukra. Fotolaboratoriumi munkákat is elvégzett, de miután emiatt saját fontosabb mikrofilmzési feladatait volt kénytelen elhanyagolni, a jövőben a fotomunkák elvégzését nem fogja vállalni.

Hálózati munkánkat eredményesen és jó hatásokon, az intézetek megelégedésére végeztük el. De, mint az ismertetett munkák is mutatják, csak igen korlátozott területen, amely hálózatunk kiterjedése és fejlődése folytán ma már nem bizonyul elegendőnek. Különösen problematikus számunkra a hálózati munka terjedelmének és hatásfokának jövője a Könyvtárügyre vonatkozó Elnöki Tanácsai törvényerejű rendelet és minisztériumi határozat 1956 márciusában történt megjelenése után.

Ennek előbenneve végeztük el 1955 első felében az intézet könyvtárak minden szempontból való felmérését, azzal a céllal, hogy a velük kapcsolatos legfontosabb feladatunkat tudatosítva tervet dolgozhassunk ki a jövő fejlődés számára. E feladatok közül legsürgősebbnek és leglényegesebbnek az Akadémiai központi katalógus megszervezését és felállítását tartottuk, a külföldi szakirodalom és a hazai tapasztalatok alapján erre tervet is dolgoztunk ki. E tervek az Akadémia vezetőinek helyeslésével találkozottak, de megvalósításukról anyagi eszközök hiányában egyelőre mégis le kellett mondanunk.

A személyzeti elégtelenség sem akadályozhat meg bennünket abban, hogy 1956 folyamán hálózati munkában ne tegyünk egy-egy szorény lépést előre. Ennek az erőteljesebb módszertani segítségnyújtás és az új beszerzések központi katalógusának megalapozása lennének első állomásai.

7./ Az Akadémiai Könyvtár fontos feladata a kutatás igényeinek kielégítése mellett az is, hogy saját tudományos munkásságával az önálló tudományos intézet funkcióit töltsse be. Ennek megvalósításá érdekében az elmúlt évben jelentősebb időt kellett könyvtártudományi és szakbibliográfiai munkákra beállítani. Ezt azonban nem sikerült mindig a tervnek megfelelően felhasználni, létszámkhiánnyal küzdő könyvtárunkban nem egyszer kellett a napi feladatok elvégzésére kimért időt a tudományos munka rovására pótolni. Bár ennek következtében egyes területeken alig lehet előrehaladásról beszélni, máshol mégis eredményekről számolhatunk be. Az év folyamán elkészült Horvák Endre orosz-magyar könyvszemléti szótára, melyet az Akadémia Könyvtártudományi Főbizottsága kiemelkedő prémiummal jutalmazott. Sajtó alá került a Kaufmann gyűjtemény 422. sz. kódexének az egész világ érdeklődésére számot tartó facsimile kiadása, melynek szépségéről nyolc oldalas színes illusztrációkkal ellátott prospektus adott ízelítőt. Emellett több területen még értékes anyaggyűjtő munkát is folyt, melynek eredményeként 1956 folyamán már egy-egy téma feldolgozása is megindulhat, (Az Akadémiai Könyvtár történetének első fejezete, a mikrofilmre és a mikrokönyvtárra vonatkozó ismeretek, Arany János főttházi működésére vonatkozó anyag). Ugyancsak előrehaladás értünk el 1955 folyamán a magyar könyvtártudományi bibliográfia összeállításában is.

Az elmúlt évben ismét megindult Magyar Könyvszemle munkatársai között több akadémiai könyvtárost találunk.

8./ 1955. évi munkánk eredményessége nagy mértékben függött a pártszervezet és az akadémiai szervek támogatásának hathatosságától. A pártszervekkel, mind az alapszerv vezetésével, mind a Párt végrehajtóbizottságával - elsősorban a végrehajtóbizottság titkárával - jó és eredményes kapcsolatokat tartottunk fenn.

Könyvtárunk kapcsolatai az Akadémiával 1955 folyamán kedvezően fejlődtek. Az Akadémia elnöke - mint az előző években is - rendszeresen foglalkozott intézetünk ügyeivel és többször segítséget is nyújtott nehézségeink leküzdéséhez. Bognár főtitkár elvtárs szintén érdeklődéssel figyelte munkánkat és jóindulattal támogatott problémáink megoldásában. Megértést tapasztaltunk Jánossy és Major elvtársak, az Akadémia titkárai részéről is.

Az Akadémia hivatali szervei megfelelően segítettek munkájában a könyvtárat. Az előző évekhez képest javulás mutatkozott a velük való együttműködésben, a szokottnál több figyelmet és készséget ösztönk ügyeink intézésében (különösen ki kell emelni a munka- és bérügyi csoport, elsősorban a csoportvezető kiemelkedő segítségét).

Elvi feladataink megoldása elválaszthatatlanul összefüggött a könyvtár gazdasági alapjaival: a költségvetési és hitelgazdálkodással, beruházásokkal, a munkaeszközökkel és helyiségekkel. Röviden tehát ezekkel is foglalkoznunk kell.

Az elmúlt költségvetési év folyamán a könyvtár a rendelkezésére bocsátott hitelkoretek 99,6 százalékát használta fel. Ez a jó eredmény arra mutat, hogy a gazdasági vezetés munkáját céltudatosan és törvényszerűen - természetesen a kötelező társadalmi arányosság szem előtt tartásával - végezte el.

A beruházások területén sikerült a legfontosabb szükségleteket kielégíteni és egyes helyeken a fejlődést is biztosítani. Több kisebb beruházás mellett a mikrofilmlaboratórium nagyszemélyi gépekkel való felszerelését is végre lehetett hajtani. Mellette a második emeleti raktár vasállványainak anyagát is le tudtuk kötni és a munka elvégzését 1956. első felére biztosítottuk.

A könyvtár törvényszerű munkáját nagymértékben megnehezítette a megfelelő munkahelyek hiánya, a dolgozók rossz és zsúfolt elhelyezése. Az 1954-es állapotokhoz képest 1955 elején javulás állott be. Végleges helyén rendezkedhetett be a Kézirattár és a Régi könyvek gyűjteménye, négy kis szobához jutott a Mikrofilmtár, megfelelő helyiségekhez a Nemzetközi kapcsolatok csoportja és a Bibliográfiai osztály, felszabadult a Keleti könyvtár olvasóterme. Változatlanul rossz és lehetetlen maradt a Szerzeményezési és a Feldolgozó osztály elhelyezése. Ugy veltük, hogy már csak ezeket kell megfelelő munkahelyekhez juttatni, amikor az év elején ismét területcsökkentés következett be.

A dolgozók munkáját a zsúfoltság mellett talán a rossz fűtés is nehezítette. A raktárban és a Keleti könyvtárban 10-14° között mozgó hőmérséklet semmi módon sem volt megfelelő ülő munkát végzők részére. A könyvtárvezetés ismételt és határozottan lépett fel a jobb fűtés biztosítása érdekében, kellő javulás azonban nem következett be.

A Párt és a kormány gondoskodásának és bérpolitikájának következtében - melyben a könyvtárosok munkája iránti társadalmi és állami megbecsülés is kifejezésre jutott - könyvtárunk dolgozói - elsősorban az egyetemi vagy főiskolai oklevéllel rendelkező dolgozók - jelentős béremeléshez jutottak. Az egyéb béralapmegtakarításokkal együtt 67 esetben részesültek előlépésben vagy fizetésjavításban a 1955. január 1-hez viszonyítva 7.674 Ft-al emelkedett fizetésük. Azt is meg kell említeni, hogy nyelvpótlékokra havi 6.232 Ft-ot fizettünk ki; ez nagyságát felülmúlja a tudományos könyvtárakban szokásos nyelvpótlékok átlagos összegét.

Ezek az eredmények - az országosan megnyilvánuló állami és társadalmi gondoskodáson kívül - az akadémiai párt- és állami szervek jó és gondos munkájának is köszönhetőek.

II.

Milyen tennivalók körvonalai rajzolódnak fel előttünk, hogy intézményünk munkájának színvonalát magasabbra emeljük és a Magyar Tudományos Akadémia kutató munkájának korszerű könyvtári eszközökkel való elősegítését a 2. ötéves terv folyamán biztosítsuk?

a./ Mindezekelőtt értekeljesebben kell az Akadémia tudományos célkitűzéseivel lépést tartanunk és munkánkat ezeknek szolgálatába állítanunk. Ezért a jövőben az akadémiai kutatással összefüggő kérdéseket fokozott figyelemmel kísérjük, az egyes osztályokkal és intézetekkel élénkebb kapcsolatot építünk ki és velük minden területen szorosabb együttműködést biztosítunk. Ennek alapján könyvtári eszközökkel megoldható problémákban - anyagi és személyzeti erőinkhez mérten - egyre nagyobb segítséget nyújtunk.

Fokozottan támogatjuk az intézeti hálózat könyvtárait is, hogy ezzel a kutató intézetekben folyó tudományos munkát előmozdítsuk.

A szocialista könyvtári szervezés elveinek megfelelően a Könyvtár vezetősége már eddig is tett néhány javaslatot az elnökségnek az akadémiai könyvtári hálózat szakmai és módszertani összefogására olyan területeken, ahol a központosításnak célja és értelme van. Az Akadémia elnökének ezekkel egyetértő intézkedései megvetették az akadémiai könyvtári hálózat alapjait és elősegítették kialakulását. Támogatták ezt a fejlődést könyvtárunk egyes osztályai is.

Eddigi hálózati munkánkat hagyta jóvá, erősítette meg és szabályozta a jövőre nézve az Elnöki Tanács 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelete és a Minisztertanács 1.018/1956. sz. határozata, amely az egész magyar könyvtári szervezetet hálózattá alapon építi fel.

Tehát gyakorlati előzményekre támaszkodó jogszabályok alapján jött létre a magyar könyvtári hálózatok élére helyezve - most már jogilag és szervezetszerűen is - a MTA könyvtárainak hálózata, melynek munkáját szakmailag és módszertanilag az Akadémia központi könyvtára irányítja és fogja össze. Természetesen csak olyan mértékben, amennyire azt az egészséges és túlzásoktól mentes centralizáció megkívánja, és ott, ahol ez a tudományos kutatás könyvtári eszközökkel lehetséges további megerősödését szolgálja.

Legelső és legfontosabb feladatunk e téren - az akadémiai kutatók közös óhajá-

nak megfelelően - az egész hálózat központi könyv- és folyóiratkatalógusának létrehozása az Akadémiai Könyvtárban. E katalógusok segítségével a nagyrészt komoly devizamennyiségekkel vagy nemzetközi cseretevékenység útján beszerezett külföldi tudományos kiadványokat tárjuk fel és tesszük hozzáférhetővé az Akadémia keretében folyó kutatómunka számára.

b./ Nemzetközi cserénket, amely országos viszonylatban - mindenekelőtt a kiküldött és beérkező könyv- és periódikanyag tartalmi értékeit illetően - vezetőszerepet játszik, anyagi eszközeikhez mértén tovább fejlesztjük. Mindent megteszünk, hogy cserénket - külpolitikai és tudománypolitikai érdekeinkkel szoros összefüggésben - minőségileg is egyre magasabb színvonalra emeljük. E komplex, az említett területeken kívül könyvtári és gazdasági érdekszférába is tartozó munka igen komoly próbaköve lesz a különféle akadémiai és könyvtári szervek jó és sokoldalu együttműködésének.

c./ Az Akadémiai Könyvtár 130 éves története s a tudományos kutatás támogatásában eddig betöltött szerepe azt igazolja, hogy gazdagon árnyalt különgyűjteményeink gyarapítására a jövőben is határozott lépéseket kell tennünk. A Keleti Könyvtár, a kézirat- és régi könyv-gyűjtemény, s a fiatal mikrofilmgyűjtemény nemcsak nemzeti művelődésünk és tudománytörténetünk értékeinek őrzői s a forráskutatás színhelyei, hanem a tudományok fejlesztésének nélkülözhetetlen eszközei is. Tudománytörténetünk, egész orientálistikánk, de irodalomtörténetünk s korlátozottabb mértékben egyéb társadalmi tudományaink fejlődése is függ attól, hogy az Akadémiai Könyvtár milyen módon tudja biztosítani különgyűjteményeinek további fejlesztését. Ha a nagy könyvadományok kora lejárt is, állandóan arra kell törekednünk, hogy az esetleg felbukkanó, gyűjteményeinkhez illő magánkönyvtárakat és kézirati örökségeket vétel vagy ajándékozás útján biztosítsuk könyvtárunk számára. Az eddigi tapasztalatok bizonyítják, hogy nem egyszer jóvá nem tehető kár és veszteség keletkezik abból, ha akadémikusaink, tudósaink kéziratok öröksége, forrásértékű levelezése nem kerül az Akadémiai Könyvtárba. Bizonyos tekintetben ugyanezt kell elmondanunk nagy írónk levelezésének, kéziratok anyagának megszerzéséről is. Legjobb, igen értékes hagyományait épolta a könyvtár, midőn részben az elnökség támogatásával állományába tudta iktetni Ady és Móricz levelezését s a velük kapcsolatos dokumentumokat.

Külongyűjteményeink további erőteljes fejlesztésében központi helyet kell elfoglalnia a Keleti Könyvtár és a mikrofilmgyűjtemény gyarapításának.

d./ Könyvtárunk használhatósága nemcsak állományának tervszerű és tudományos értékű gyarapításától, hanem könyv-, folyóirat- és kéziratanyagának korszerű, a kutatók olvasók számára való gyors, pontos, aktív rendelkezésre bocsátásától is függ.

Célok érdekében folytatjuk különféle katalógusaink további kiépítését, megfelelő lépéseket teszünk a már említett hálózati központi könyv- és folyóiratkatalógus létrehozására és szorgalmazzuk a Keleti Könyvtárban felállítandó országos orientálistikai központi nyilvántartás megvalósítását. Egyik legsürgősebb feladatunk az Akadémiai Könyvtár, majd második lépésként az akadémiai intézeti hálózat kurrens folyóiratai címjegyzékének kiadása.

Az Akadémiai Könyvtár haladó hagyományai közé tartozik az értékes különgyűjtemények katalógusainak nyomtatott formában való kiadása is. Kóexekink, önyomtatványaink, kézírataink és mikrofilmjeink katalógusainak kiadásait elő kell készítenünk és az Akadémiai Kiadó közreműködésével sorozatosan közre kell bocsátanunk.

Általában az eddiginél nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk a könyvvvel és a könyvtárral foglalkozó tudomány fejlesztése területén.

A kutatók munkáját köz otlenül támogató tájékoztató és bibliográfiai szolgálatunkat, annak módszereit, hatásfokát és differenciát tovább kell fejlesztenünk. Mindenekelőtt akadémiai helyzetünk ir elő számunkra kötelező tájékoztatási feladatokat: számontartani a tudomány elvi, szervezési és módszertani kérdéseinek irodalmát, összegyűjteni a megfelelő társintézményekkel együtt a magyar tudomány külföldi visszhangjára vonatkozó adatokat, a figyelőszolgálat eszközeivel tájékoztatni a kutatókat és az intézeteket az őket érdeklő anyagról, a hazai és a hozzánk forduló külföldi kutató intézetek számára a mindenkori lehetőségekhez viszonyítva bibliográfiai támogatást nyújtani, a magyar tudománytörténeti és akadémia-történeti kutatások bibliográfiai bázisát fokozatosan létrehozni.

e./ Könyvanyagunk megőrzését, megfelelő raktározását, általában raktáraink fejlesztését - mivel ezen a területen a legnagyobb a hátramaradás - minden lehető eszközzel biztosítanunk kell. Ez egyúttal a gazdag könyv- és folyóiratanyag használatba bocsátásának is legfontosabb előfeltétele.

Régiségeink, ritkaságaink, általában könyveink igen rossz állapotban vannak. Szintén sok évtizedes mulasztást köteleességünk legalább részben helyrehozni, minden erőteljesen szorgalmazzuk a könyv- és kézirat-restaurálást, saját könyvkötőhely felállítására teszünk lépéseket és a könyvhigiénia elméleti és gyakorlati problémáival foglalkozó laboratórium felállítását javasoljuk.

f./ Talán felesleges külön hangsúlyozni, hogy részben a felsorolt, kie elt feladatok, részben az itt nem említett, de szintén fontos tennivalók anyagi, beruházási és személyzeti igényekkel is járnak. Nagykönyvtáraink munkája és fejlesztése állandó gazdasági alátámasztást igényel, hiszen a világ könyv- és folyóirattermelése eddig elközelíthetetlen arányokban növekszik s általában a tudományos kutatás a világtörténelem folyamán még sohasem jutott olyan kiemelkedő szerephez, mint napjainkban.